

आशियातील सर्वात मोठ्या स्वयंसेवी ग्राहक संघटनेचे मुखपत्र

RNI No. MAHBIL/2011/39044

वर्ष ११ | अंक ११ | फेब्रुवारी २०२३ | मूल्य रु. ५/-

Grahak Tituka Melwawa

ग्राहक

तितुका मेळवावा

Thank you
सलोकामंच

Palaash Sadaphuli

उरले सुरले... कारणी लावले!

स्पर्धा निकाल

‘उरले सुरले... कारणी लावले’ या स्पर्धेला उदंड प्रतिसाद दिल्याबद्दल ग्राहक तितुका मेळवावा मासिकाच्या वाचकांचे मनःपूर्वक आभार आणि अभिनंदन! उल्लेखनीय बाब म्हणजे आपल्याकडे पेण, दापोली, मुरुड-जंजिरा, देवरुख, मुंबईतील उपनगरे, ठाणे, पुणे या सर्व विभागातून स्पर्धक सहभागी झाले होते. एक-दोन का होईना पण पुरुष वाचकांनीही पाककृती पाठविल्या होत्या हे चित्र नक्कीच आशादायी आहे. अंदाजे दीडशे पाककृती उपलब्ध झाल्या; त्यामुळे निकाल जाहीर करताना परीक्षकांची कसोटीच लागली. यातून महत्त्वाचे निदर्शनास आले ते म्हणजे अन्नाचा एकही कण वाया न घालवता ते कारणी लावण्याची परंपरा अजूनही जपली जात आहे; त्याबद्दल सर्व स्पर्धकांचे अभिनंदन व कौतुक!

निवड करताना लक्षात आले की काही स्पर्धकांनी टाकाऊतून टिकाऊ पदार्थांच्या पाककृती दिल्या. उदा. देठाचे सूप इ. काहींनी उरलेल्या पदार्थांत अनेक जिन्नस घालून नवा पदार्थ सुचविला. पण अपेक्षित होते की उरलेल्या पदार्थांचा सोप्या, सुटसुटित पध्दतीने पुनर्वापर.

उरले सुरले... कारणी लावले! स्पर्धा निकाल

बक्षिसपात्र विजेत्या पाककृती

- किरण नांदगांवकर, ठाणे - पौष्टिक भाकरी सॅडविच
- मीरा बर्वे, अभिरुची संघ, पुणे - उरलेल्या भाताची साबुदाण्यासारखी खिचडी
- वैशाली आगटे - उरलेल्या पोळ्यांचे बेकड खाकरा स्केअर्स

उल्लेखनीय

- मधुमंजिरी गटणे
- लता कुलकर्णी
- उमा माने
- प्रिया सहस्रबुध्दे
- प्रियंका जोशी

बक्षिसपात्र कल्पना पुढील अंकात प्रसिद्ध करू. उल्लेखनीय आणि इतर काही लक्षवेधी कल्पनांनाही यथावकाश प्रसिध्दी देऊ.

- नेहा जोशी आणि ग्राहक मासिक टीम

मुंबई ग्राहक पंचायत

विश्वस्त मंडळ

डॉ. बाळ फोंडके
अनुराधा गोरे
ललिता कुलकर्णी
अनुराधा नरसाळे
संजीव मंत्री

अध्यक्ष

डॉ. बाळ फोंडके

उपाध्यक्ष

अनुराधा गोरे

कार्यकारी मंडळ

अॅड. शिरीष देशपांडे (कार्याध्यक्ष, स्वीकृत)
अनुराधा देशपांडे (कार्योपाध्यक्ष)
प्रभाकर गवाणे (कार्योपाध्यक्ष)
अनिता खानोलकर (कार्यवाह)
ज्योती मोडक (कार्यवाह)
रविंद्र सहस्रबुद्धे (खजिनदार)

सभासद

छाया वारंगे, शीला देवळेकर,
राजेंद्र राणे, शुभदा चौकर,
मंगला गाडगीळ, अनघा आचरेकर,
विवेक केळकर, शर्मिला रानडे,
आलोक हर्डीकर (स्वीकृत),
अभय जोशी, पराग रेडकर,
अर्चना पानगांवकर (स्वीकृत),
प्रकाश पाटील, उदय पिंगळे (स्वीकृत)

निमंत्रित

• संघटन विभाग प्रमुख

या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या मतांशी संपादक/
संघटना सहमत असतीलच असे नाही.

अनुक्रमणिका

उरले सुरले... कारणी लावले! - स्पर्धा निकाल	२
पेठेचा संपन्न अनुभव!	४
भारती विद्यापीठाशी कराराचा प्रस्ताव	४
संपादकीय	५
सामंजस्य आणि सद्भावनेतून पुन्हा बहरली तळेगावची 'सदाफुली'	६
लिटल मिलेट - सावं	८
नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाचा ऐतिहासिक निर्णय	१०
वाचू आनंदे	११
राष्ट्रीय ग्राहक दिनी महत्त्वाची आश्वासने	१२
क्रेडिट कार्ड	१३
स्वास्थ्यासाठी नित्यकर्म	१४
पालघर विभाग मेळावा उत्साहात साजरा	१६
दापोली पंचायत पेठेला येताय ना?	१७
पुणे, नाशिक, अलिबाग - पेठा यशस्वी	१९
Notices to E-Vehicle companies	२१
Bank Lockers: Lack of Standardization	२२
TDS On Deposits	२४

ग्राहक पंचायत पेठ आता दापोलीत

१ फेब्रुवारी ते ५ फेब्रुवारी २०२३ ह्या कालावधीत दापोली येथे राधाकृष्ण मंदिर हॉल येथे ग्राहक पंचायत पेठेचे आयोजन करण्यात आले आहे. पंचायत पेठेची वेळ सकाळी ११ ते रात्री ८.३० असेल. समस्त दापोलीकर आणि परिसरातील सदस्यांनी अवश्य ह्या पेठेला भेट देऊन खरेदीचा आनंद घ्यावा ह्यासाठी आग्रहाचे निमंत्रण.

- पंचायत पेठ समिती

❖ संपादक :- शुभदा चौकर

❖ संपादकीय साहाय्य :- सुमिता चितळे, नेहा जोशी, शर्मिला नाईक, उदय पिंगळे

❖ सल्लागार :- अॅड. शिरीष देशपांडे, वसुंधरा देवधर

❖ मुखपृष्ठ :- राजेंद्र राणे आणि श्रीनिवास प्रभुदेसाई

❖ अक्षरजुळणी व रचना, कला व मुद्रण :- इंडिया प्रिंटिंग वर्क्स, वडाळा, मुंबई

पेठेचा संपन्न अनुभव!

– नेहा जोशी

कार्यकर्ती, शिक्षण विभाग

गेल्या वर्षी मी गोरगावच्या मुंबई ग्राहक पंचायत पेठेत कार्यकर्ती म्हणून कामाला सुरुवात केली. हळूहळू आपल्या मुंबई ग्राहक पंचायत संस्थेच्या अनेक बहुआयामी शाखांची आणि कामांची ओळख होत गेली आणि एक गोष्ट प्रामुख्याने लक्षात आली ती म्हणजे संस्थेने जनमानसात निर्माण केलेला विश्वास आणि प्रचंड मोठ्या प्रमाणावर कमावलेला जनसमुदाय- हल्लीच्या भाषेत 'मॅनपॉवर', जी सगळ्यात मौल्यवान असते. ह्याचा प्रत्यक्षदर्शी अनुभव मला पुणे पेठेत आला. मला कार्यकर्ती म्हणून आलेले काही अनुभव-

शनिवारी छोटी बच्चे कंपनी आई-बाबांबरोबर पेठेत खरेदीसाठी आली. पण मुलेच ती, थोड्या वेळेतच त्यांना कंटाळा आला. आई-वडिलांनी त्यांच्या हातात मोबाईल टेकवला. उपलब्ध जागेत मुले मोबाईल विश्वात आणि आई खरेदीत गर्क असे चित्र निर्माण झाले. पण आपल्या शिक्षण

विभागाच्या स्टॉलवर ह्याचे उत्तर आरोग्यदायी सापशिडीच्या रूपात उपलब्ध होते. हा नाविन्यपूर्ण खेळ मुलांना समजल्यावर आपोआपच त्यांच्या हातातील मोबाईल दूर झाला. अनेक मुलांनी कुतूहलाने हा खेळ समजावून घेतला. आई-बाबांना ओढून आणत खेळ विकत घेतला. किंमत कमी असल्याने पालकांनी घेऊनही दिला. मराठी भाषेतही हा संच उपलब्ध असल्याने त्या निमित्ताने मराठी वाचतील, म्हणून अनेकांनी मराठी संचाला पसंती दिली.

दुसरा अनुभव डोळ्यात पाणी आणणारा! आपले एक ४० वर्षे जुने सभासद स्टॉलवर आले आणि म्हणाले की, मला थोडी मदत कराल का? ते म्हणाले की, माझ्या सौभाग्यवतीचे ऑपरेशन झाले आहे. तिच्यासाठी काही वस्तू हव्या आहेत. मी यादी करून आणली आहे. त्या कुठल्या स्टॉलवर मिळतील ते सांगा, म्हणजे मला खरेदी करायला सोपे पडेल. वर्षानुवर्षे माझी सौ पंचायत पेठेतूनच खरेदी करते... ह्या विश्वासाला तोडच नाही!

असे अनेक वयस्कर सभासद भेटले की ज्यांना खूप बोलायचे होते. जणू पंचायत पेठेला भेट हे त्यांच्यासाठी वर्षभराचे टॉनिक असावे!

पंचायत पेठेचे प्रचंड मोठे काम बघितल्यावर मला इतकेच म्हणावेसे वाटते की 'अगर कोई चीज शिद्दत से चाहो तो, पुरी कायनात उसे तुमसे मिलाने की कोशिश में लग जाती है.'

भारती विद्यापीठाशी कराराचा प्रस्ताव

भारती विद्यापीठ आणि मुंबई ग्राहक पंचायत - पुणे विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने भारती विद्यापीठ लॉ कॉलेज विद्यार्थ्यांसाठी Using CPA, २०१९ for Consumer Empowerment या विषयावर अर्ध्या दिवसाचा सेमिनार २३ जानेवारीला संपन्न झाला. यात शिरीष देशपांडे, अॅड प्रणाली सावंत आणि पुणे जिल्हा ग्राहक आयोगाचे अध्यक्ष श्री जावळीकर यांची व्याख्याने आणि त्यानंतर प्रश्नोत्तरे झाली. हा कार्यक्रम आपल्या विश्वस्त ललिता कुलकर्णी यांच्या मार्गदर्शनाखाली आखण्यात आला होता.

त्यानंतर प्राध्यापक डॉ. राजलक्ष्मी वाघ यांच्याशी भारती विद्यापीठाचे लॉ कॉलेज आणि मुंबई ग्राहक पंचायत यांच्यात सहकार्य करार (MoU) करून ग्राहकांच्या काही विषयांवर त्यांच्या विद्यार्थ्यांकडून काही अभ्यास, संशोधन प्रकल्प व उपक्रम आयोजित करण्याबाबत सविस्तर चर्चा झाली. प्रविण गांधी लॉ कॉलेजबरोबर आपण केलेल्या MOU च्या धर्तीवर भारती विद्यापीठाबरोबर MoU करण्याचे प्रस्तावित आहे.

झटपट डिलिव्हरी नको रे बाबा!

मध्यंतरी लागोपाठच्या काही बातम्यांनी माझे लक्ष वेधून घेतले. एक बातमी होती- अॅमेझोन, स्विगी, झेप्टो आदी वस्तू-डिलिव्हरी करणाऱ्या कंपन्यांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर नोकर-कपात होत आहे. दुसरी होती- सध्या चॅंज.ऑर्ग नावाच्या साईटवर एक आवाहन प्रसिद्ध झालंय, ज्याला हजारो लोक प्रतिसाद देत आहेत. ते आवाहन आहे - 'स्विगी, झेप्टो आदी कंपन्यांनी त्यांची आश्वासने बास करावीत, कारण त्यामुळे अनेक अपघात होत आहेत. माणसांच्या जीवांशी खेळणारा हा धंदा बंद करा, ग्राहक थांबायला तयार आहेत!'

या दोन्ही बातम्यांतून हे सिद्ध झाले आहे की मुळात १० ते ३० मिनिटांत सारे काही हाती मिळावे, ही ग्राहकांची गरज कधीच नव्हती. ती निर्माण केली गेली, किंवा तसा आभास निर्माण केला गेला. नव्याने उदयाला आलेल्या या कंपन्यांनी परस्परांशी स्पर्धा करण्याच्या इर्षेने अशा घोषणा केल्या. आणि ती आश्वासने पूर्ण करण्यासाठी डिलिव्हरी स्टाफला वेगाने वाहने हाकायला भाग पाडले गेले... जीवाची पर्वा न करता! रस्ते अपघात वाढताहेत याची तमा न बाळगता!! हे वास्तव भयानक आहे.

एवढा आटापिटा करून या कामात टिकलेल्या तरुणांना केव्हाही काम जाण्याची भीती... त्यांचा व्यवसाय ज्या प्रमाणात वाढण्याचे इमले या कंपन्यांनी रचले होते, त्या प्रमाणात त्यांची घोडदौड होत नाहीये. त्यामुळे धंद्याचे गणित बिघडले आहे.

मुळात अनेक भारतीय ग्राहकांना झटपट डिलिव्हरी मिळण्याची गरज भासत नाहीये. घरातल्या धान्याचे डबे पार रिकामे झाल्यावर शिधा ऑर्डर करायचा आणि मग तो १० मिनिटांत मिळावा, अशी अपेक्षा करायची- अशी भारतीय ग्राहकाची मानसिकता नाही. तयार खाद्यपदार्थसुद्धा १० मिनिटांत मिळाला नाही तर भूकबळी जाईल, इतकी उपासमार होईपर्यंत कोणी ग्राहक थांबत नाही. हॉटेलमध्ये जाऊन पदार्थ ऑर्डर केल्यावरदेखील किमान काही मिनिटे थांबण्याची आपली तयारी असते.

या क्षेत्रात काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांची जीवनशैली तर कीव वाटावी अशी आहे. कमावण्याच्या गरजेपोटी इथे

आलेली आणि चांगले पैसे मिळतात म्हणून या कामात टिकू पाहणारी तरुण मुले प्रत्येक डिलिव्हरी पटापट वेळेत पोचवण्यासाठी खूप पळापळ करतात. ऊन, पाऊस, खडे, ट्रॅफिक सर्वांवर मात करत गाडी हाकतात. कारण एक काम पूर्ण केल्यावरच पुढचे मिळणार असते. अशात त्यांचे स्वतःचे खाणे-पिणे, विश्रांती, सुरक्षितता यांकडे ते दुर्लक्ष करतात.

मुळात हा अट्टाहासी धंदा कशासाठी? अमुक इतक्या मिनिटांत तुम्हाला तुमची ऑर्डर घरपोच मिळेल, असे आश्वासन देत फोफावलेल्या या कंपन्यांचे फुगे ग्राहकांनी फोडलेत. इतक्या घाईची आपल्या ग्राहकांना सवय नाही आणि तसा सोसही नाही.

त्याही पुढे जाऊन जरा व्यापक विचार केला, तर लक्षात येईल की या कंपन्यांनी उभ्या केलेल्या आभासापायी एकंदर ग्राहक-संस्कृती बिघडण्याची भीती निर्माण झाली आहे. 'मला हवी असलेली वस्तू आत्ताच्या आत्ता हवी आहे' असा हट्ट अनाटायी आहे. औषधे, रुग्णसेवा यांची गरज जशी तातडीची असू शकते, तसे सर्वसामान्य वस्तूंचे नाही. 'बेगमी' ही आपली रीत आहे. संयम हा आपला स्वभाव आहे. नियोजन ही आपली जीवनशैली आहे.

झटपट व्यापाराच्या बाजारावर या क्विक कॉमर्स कंपन्यांचे अस्तित्व अवलंबून आहे, म्हणून त्यांच्या आश्वासनांच्या जाहिरातींचा मारा सर्व माध्यमांतून सुरू असतो. एखादी गोष्ट वारंवार ठसवली की खरी वाटू लागते, या नियमानुसार या जाहिरातींच्या मान्यामुळे ग्राहकांना वाटू शकते की 'होय, मला माझी मागणी तातडीने पूर्ण व्हायला हवी आहे, राजा आहे न मी!'

पण कल्याणकारी ग्राहकराजा उतावीळ नसतो, सारासार विचार करणारा असतो! त्याची विवेकबुद्धी शाबूत राहिली तर या झटपट व्यापार-धंद्याला लगाम बसेल.

आपले ग्राहक पंचायत सभासद तर क्विक कॉमर्स कंपन्यांच्या जाळ्यात येण्याचा प्रश्नच नाही. 'उपभोगावर संयम' ही आपली नीती आहे. नियोजनपूर्वक खरेदी ही आपली संस्कृती आहे.

- शुभदा चौकर

सामंजस्य आणि सद्भावनेतून पुन्हा बहरली तळेगावची 'सदाफुली'

– शुभदा चौकर

महारेरा सलोखा मंचाने तळेगावचा गाळात गेलेला 'डिएसके सदाफुली' गृह प्रकल्प मोठ्या कुशलतेने मार्गाला लावला असून 'पलाश सदाफुली' या नव्या नावाने तो आता झपाट्याने पूर्णत्वास येत आहे. या दीर्घकाळ रखडलेल्या प्रकल्पातील घर घरेदीदारांना येत्या फेब्रुवारी अखेरपर्यंत त्यांच्या नव्या घराच्या चाव्या मिळणार आहेत. 'सदाफुली'च्या बहराची ही पथदर्शी गोष्ट –

तळेगाव येथे एकेकाळचे नामवंत बिल्डर डि. एस. कुलकर्णी यांनी 'डिएसके सदाफुली' प्रकल्प २०१२ मध्ये घोषित केला. वाजवी दर आणि नावाजलेला बिल्डर म्हटल्यावर ग्राहकांनी फारशी चौकशी न करता मोठ्या विश्वासाने या 'डिएसके सदाफुली' मध्ये घर नोंदणी केली. पण काही वर्षांतच चित्र बदललं. घराला घरपण देण्यासाठी प्रसिद्ध असलेले डिएसके पती-पत्नी पैशांच्या गैरव्यवहारात सापडले आणि थेट तुरुंगात जाऊन अडकले.

साहजिकच तळेगावची 'सदाफुली' संपूर्णपणे कोमेजली आणि त्यातील ग्राहक हवालदिल झाले. त्यातल्या साधारण ३२ ग्राहकांनी आपले कार्याध्यक्ष अॅड शिरीष देशपांडे यांची भेट घेतली. सर्व प्रकरण नीट समजून घेतल्यावर शिरीष देशपांडे यांनी या केवळ ३२ ग्राहकांसाठी महारेरात केस लढवण्याऐवजी संपूर्ण प्रकल्पाचेच पुनरुज्जीवन का करू नये, असा प्रश्न या मंडळींना विचारला. या मंडळींचे नेतृत्व करणारे श्री. वांद्रेकर यांनी यावर विचार करून होकार कळवला आणि मग देशपांडे कामाला लागले. त्यांनी तत्कालीन महारेरा अध्यक्ष गौतम चटर्जी यांची या ग्राहकांसह भेट घेऊन हा संपूर्ण प्रकल्प पूर्णत्वास नेण्यासाठी महारेराने सहाय्य करण्याचे आवाहन केले.

देशपांडे यांनी सुचवल्यानुसार या प्रकल्पातील ग्राहकांनीच आता हा प्रकल्प रेंगा कायद्यातील कलम ७ आणि ८ नुसार ताब्यात घेण्यासाठी पावले उचलण्यास सुरुवात केली. या प्रकल्पाची व्याप्ती तशी मोठी होती. १२

मजल्याच्या तीन इमारतीत एकूण २७९ सदनिका असलेला हा प्रकल्प जवळ जवळ ८० टक्के काम पुरे होऊन पैशाअभावी ठप्प झाला होता. नंतर स्वतः बिल्डरच तुरुंगवासी झाल्यावर या प्रकल्पाला कोणी वालीच उरला नव्हता. महारेरात तक्रार करून नुसती नुकसानभरपाई आणि ताबा मिळावा ही मागणी करून प्रश्न सुटणार नव्हता हे देशपांडे यांनी ओळखून ग्राहकांनीच हा प्रकल्प हाती घेण्याचा मार्ग या मंडळींना सुचवला.

त्यानुसार पहिले पाऊल म्हणजे या प्रकल्पातील सर्व ग्राहकांना श्री. वांद्रेकर आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी एकत्र आणून त्यांची सहकारी गृहनिर्माण संस्था स्थापन केली. आणि त्यानंतर प्रकल्प ताब्यात घेऊन पुरा करण्यासाठी महारेराकडे अर्ज केला. महारेराने २२ ऑक्टोबर २०१९ ला डिएसकेची महारेराने केलेली नोंदणी रद्द करून सुप्रसिद्ध बिल्डर डॉ. निरंजन हिरानंदानी आणि अॅड. शिरीष देशपांडे यांची विशेष सलोखाकार (Designated Conciliators) म्हणून नेमणूक केली आणि सर्व संबंधितांबरोबर संवाद साधून प्रकल्प पूर्णत्वास नेणारा आराखडा सादर करण्याची जबाबदारी या सलोखाकारांवर सोपवली.

या प्रकल्पाचे पुनरुज्जीवन करण्याच्या दृष्टीने दोन आशादायी गोष्टी सलोखाकारांनी हेरल्या. त्या म्हणजे प्रकल्पाचे ८० टक्क्यांच्या आसपास बांधकाम झाले होते. आणि प्रकल्पात २७९ पैकी ११८ सदनिका विक्रीसाठी उपलब्ध होत्या. त्यामुळे या सदनिकांच्या विक्रीतून उरलेले बांधकाम पूर्ण करण्यासाठी पैसा उभा करता येऊ शकणार होता. परंतु त्यात अडचणी सुद्धा होत्या. या सर्व सदनिका डिएसकेनी टाटा कॅपिटल कडून ७ कोटी ३२ लाखांचे कर्ज घेऊन त्यांच्याकडे गहाण ठेवल्या होत्या. आणि त्या कर्जाची फेड डिएसकेनी केली नव्हती. त्यामुळे सोसायटी किंवा सोसायटीचा नवा विकासक त्या विकू शकणार नव्हते. टाटा कॅपिटलच्या अधिकाऱ्यांना सलोखाकारानी चर्चेस बोलावले तेव्हा आणखी मोठा धक्का बसला. या घेतलेल्या कर्जावर व्याजाची रक्कमच जवळजवळ १५ कोटी झाली होती. त्यामुळे २२ कोटींच्या रकमेचा भरणा केला तरच आम्ही

सदनिका विकण्याचे अधिकार देऊ, असा आग्रह टाटा कॅपिटलने धरला. त्यामुळे हा संपूर्ण प्रकल्प आर्थिकदृष्ट्या अव्यवहार्य ठरत होता. तिथे दोन्ही सलोखाकारांची खरी कसोटी होती. हिरानंदानी आणि देशपांडे या दोघांनीही टाटा कॅपिटलला वेगवेगळ्या पद्धतीने समजावत ७ कोटी ३२ लाखांच्या कर्जावरील १५ कोटींच्या व्याजाचा सुद्धा आग्रह धरलात तर हाती काहीच लागणार नाही. त्यापेक्षा कर्जाची फक्त मूळ रक्कम घेऊनच तोडगा काढण्याचे सुचवले. सुदैवाने टाटा व्यवस्थापनाने अत्यंत सुज्ञ निर्णय घेऊन या थकीत कर्जावरील व्याजाचा आग्रह सोडला आणि मुख्य तिढा सुटला.

एवढे करूनही प्रकल्पात अंदाजे पावणे दोन कोटींची तूट येत होती. अशावेळी सोसायटीच्या सदस्यांनी पुढे येऊन प्रत्येकाने लाख, दीड लाख रुपये नव्या विकासकाला मूळ किंमतीपेक्षा जास्त देण्याचे मान्य केले. त्यामुळे हा तिढा सुटला.

श्रीनिवास प्रभुदेसाई हे नामवंत चित्रकार, कार्टूनिस्ट. त्यांचे पैसे या प्रकल्पात अडकले होते. ते सांगत होते की, जेव्हा डिएसके पती-पत्नीना अटक झाली, तेव्हा आम्ही आमचे पैसे बुडाले अशा भावनेने निराश झालो होतो. अॅड. शिरीष देशपांडे यांच्याशी भेटीगाठी सुरू झाल्या, सलोखा मंच आमच्या पाठीशी ठामपणे उभा राहिला, तशा आशा पल्लवित होऊ लागल्या. अर्थात अडचणीची शर्यत होतीच. मोठे अवघड काम होते! त्यामुळे सर्व सभासदांची उमेद आणि एकोपा टिकून राहण्याचे मोठे आव्हान होते. म्हणून मी माझ्या कलेचा वापर करत काही चित्रे काढून ती अधूनमधून ग्रीटिंग कार्ड सारखी सभासदांना पाठवत होतो, जेणेकरून निराशेची काजळी पुसली जाईल. पाहणाऱ्याच्या चेहऱ्यावर हसू उमटेल आणि आशेला नवी झळाळी मिळेल!

दरम्यान सोसायटीने खूप मेहनत घेऊन पुण्यातील जी. एस. असोसिएट या सक्षम विकासकाची निवड केली होती. त्या विकासकाने सुद्धा थोडासा धोका पत्करून हा प्रकल्प हाती घेण्याची तयारी दाखवली. हा विकासक आणि टाटा कॅपिटल यांच्यासह सोसायटीने सलोखाकारांच्या सहाय्याने काही अटी/शर्तीवर २७ जून २०२२ रोजी एक सहमती करार केला. महारेराने १५ जुलै २०२२ रोजी या सहमती कराराला मान्यता दिली.

त्यानंतर नव्या विकासकाने महारेराकडे रीतसर अर्ज करून 'पलाश सदाफुली' या नव्या नावाने या प्रकल्पाचा विकासक म्हणून नोंदणी केली. महारेरा अध्यक्षशांचा १५ जुलै २०२२ चा आदेश ऐतिहासिकच म्हणावा लागेल, कारण हा प्रकल्प आता विनाविलंब पूर्ण व्हावा यासाठी महारेरा अध्यक्षांनी यात काही निर्देश दिले आहेत. त्यातील तीन महत्त्वाचे निर्देश खालीलप्रमाणे :

१. या प्रकल्पात आणखी कोणी व्यक्ती दावा करण्यास आली तर महारेरा त्याबाबत लक्ष घालून निर्णय देईल. तो निर्णय सोसायटी, नवा विकासक आणि टाटा कॅपिटल यांवर बंधनकारक असेल.
२. या प्रकल्पासाठी नव्याने लागणाऱ्या परवानग्यांसाठी संबंधित खात्यांनी सोसायटी/विकासकाला सर्वतोपरी सहकार्य करावे.
३. हा प्रकल्प वेळेत पूर्ण होण्यासाठी निवृत्त सनदी अधिकारी संजय देशमुख यांची खास नेमणूक केली आहे. महारेराचे माजी अध्यक्ष गौतम चटर्जी आणि सध्याचे अध्यक्ष अजोय मेहता यांनी घेतलेल्या अत्यंत सकारात्मक भूमिकेमुळे तसेच सलोखाकारांच्या कौशल्यपूर्ण हाताळणीमुळे तळेगावची सदाफुली आता बहरताना दिसतेय. या यशस्वी गाथेचे मर्म म्हणजे सोसायटीचे सदस्य, नवा विकासक आणि टाटा कॅपिटलने दाखवलेले सामंजस्य, सद्भावना आणि लवचिकता. यामुळेच या ग्राहकांना आपले हक्काचे घर फेब्रुवारी अखेरपर्यंत आता मिळणार आहे.

महारेरा अंतर्गत सलोखा मंचाद्वारे ग्राहकांच्या तक्रार निवारणाचे अनोखे दालन खुले करण्याचे ऐतिहासिक काम मुंबई ग्राहक पंचायतीने केल्यानंतर आता वैयक्तिक तक्रार निवारणापलीकडे जाऊन संपूर्ण गृहप्रकल्पाचे पुनर्रूज्वन सुद्धा सलोखा मंचाद्वारे कसे करता येऊ शकते याचा आदर्श वस्तुपाठच यानिमित्ताने आपल्या संस्थेने घालून दिला आहे.

मस्त मिलेट

लिटल मिलेट - सावं

- डॉ. वासन्ती श्री. पुरोहित

(कोरडवाहू शेतीचे उत्पादन आणि दर्जा वाढविण्यासाठी
आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर या विषयावर पीएचडी)

संयुक्त राष्ट्राकडून २०२३ हे वर्ष 'आंतरराष्ट्रीय भरड धान्य वर्ष' (इंटरनॅशनल इयर ऑफ मिलेट्स) म्हणून जाहीर करण्यात आले आहे. यात विशेष म्हणजे याबाबतची अशी मागणी भारत सरकारने संयुक्त राष्ट्रांच्या महासभेत केली होती आणि त्याला जगातील ७२ देशांनी मान्यता दिली. ज्वारी, बाजरी, नाचणी, वरी (भगर), राजगिरा इत्यादी भरड धान्ये (मिलेट्स) भारतात उत्पादित आणि सेवन केली जातात. अलीकडे शहरी आहारात भरड धान्ये कमी प्रमाणात खाल्ली जातात. त्यात पोषण मूल्ये भरपूर असतात आणि किंमतही कमी असते! या धान्यांची ओळख करून देणारे हे सदर-

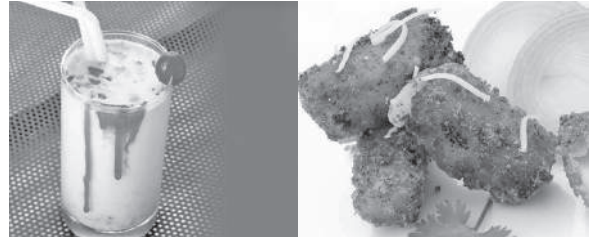
मिलेट किंवा तृणधान्यांची नावे फार गमतीदार आहेत. बहुतेकांना अनेकांची नावेही माहीत नसतात. सोर्घम म्हणजे ज्वारी, पर्ल मिलेट म्हणजे बाजरी, फिंगर मिलेट म्हणजे नाचणी इथे आपले भरडधान्यांचे ज्ञान संपुष्टात येते. या तीन मिलेट्स ना 'ग्रेटर मिलेट' या नावाने संबोधले जाते. वरई, वरी, राळा, बर्ती, कोदो, राजगिरा (एॅमरॅन्थस), मकरा (ब्राऊन टॉप) या सर्व भरडधान्यांना 'मायनर मिलेट्स' म्हटले जाते. एक राजगिरा सोडला तर बाकीच्यांचा समावेश आहारात फारच क्वचित केला जातो.

मायनर मिलेट्स ही मुख्यत्वेकरून दुर्गम भागात, आदिवासी लोकांकडून घेतली जातात. वरीचे १६, राळ्याचे २९ तर, नाचणीचे ३९ प्रकार आढळून येतात. सध्या इतर धान्यपिकांच्या तुलनेत भरडधान्यांच्या उत्पादनाचे प्रमाण ६ टक्के आहे. हरितक्रांतीपूर्वी हेच प्रमाण २० टक्के इतके होते.

भरडधान्यांची काही ठळक वैशिष्ट्ये-

- गवताळ वनस्पती कुलामध्ये या सर्व मिलेटसचं (भरडधान्य) वर्गीकरण केलं जातं.

- सावकाश पचविली जाणारी कर्बोदके, अॅप्टी ऑक्सिडंटसचे अधिक प्रमाण यामुळे मधुमेहीसाठी योग्य
- मॅग्नेशियम असल्याने हृदयाच्या आरोग्यासाठी चांगले, बी३ जीवनसत्व युक्त.

- स्फुरदाचे (फॉस्फरस) प्रमाण जास्त असल्याने शरीरातील चरबीचे योग्य चयापचय होते. टिश्यू रिपेअरच्या कामात आणि उर्जेचा स्रोत कायम राखण्यासाठी मदत होते.
- ग्लुटेनमुक्त असल्याने रक्तातील साखरेच्या वापरास चालना मिळते
- कमी चिकट (पाण्यात विद्राव्य, चिकट पदार्थांचे कमी प्रमाण), कमी प्रमाणात आम्लाची निर्मिती होत असल्याने ग्लुकोज संथपणे रक्तात मिसळले जाते, पर्यायाने ग्लुकोज शोषणाचे प्रमाणही कमी असते.

या सर्व वैशिष्ट्यांमुळे भरडधान्याचा समावेश आहारात करण्यात यावा.

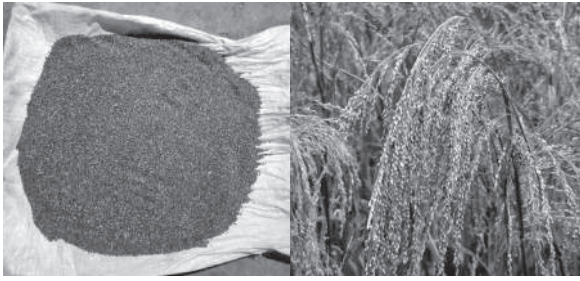
आज आपण 'सावं' या मिलेटची ओळख करून घेऊ - हळवी, वरई असेही याला म्हटले जाते. शास्त्रीय नाव *Panicum sumatrense*. ओरिसा, तेलंगणा,

‘मिलेटस्’चे पदार्थ कळवा

‘मस्त मिलेटस्’ हे सदर आवडीने वाचताय ना? मिलेटसचा आहारातला वापर वाढवण्यासाठी तुम्ही जे जे पदार्थ करून बघाल, ते आम्हाला कळवा. त्यातील आगळ्या, उल्लेखनीय पदार्थांना आपण आपल्या मासिकात प्रसिध्दी देऊ. म्हणजे ते वाचून इतरांनाही मिलेटस् चे पदार्थ करण्याची इच्छा होईल.

आंध्रप्रदेश, तामिळनाडू, केरळ, कर्नाटक, गुजराथ, पंजाब, उत्तरप्रदेश येथे सावं हे भरडधान्य मुख्यत्वेकरून आदिवासी पट्ट्यामध्ये डोंगरउतारावर घेतले जाते. याचा दाणा वरईपेक्षा आकाराने लहान असतो.

प्रथिने ९.७ ग्रॅम, कर्बोदकांचे प्रमाण ६७ ग्रॅम, मेद ४.७ ग्रॅम (यातील जास्तीत जास्त प्रमाण हे हेल्दी पॉलीसॅच्युरेटेड फॅटी ॲसिडसचे असते), तंतूमय पदार्थांचे प्रमाण ७.६ ग्रॅम (जे चयापचयाचा वेग राखते व ज्याने लवकर पोट भरते), कॅल्शियम १७ मिलीग्रॅम, फॉस्फरस २२० मिलीग्रॅम, लोह ९.३ ग्रॅम तर ऊर्जा ३२९ कि.कॅ. असा याचा न्युट्रिटिव्ह इंडेक्स आहे. न्युट्रास्युटिकल्सचा स्रोत म्हणून या भरडधान्याकडे बघितलं जातं. फिनाॅल्स, टॅनिन्समुळे मधुमेह, मोतिबिंदू, कर्करोग, पचनसंस्थांचे विकार यांना काही प्रमाणात अटकाव होतो. फ्लॅवोनॉइडस् ॲण्टिऑक्सिडंट्स् म्हणून काम करीत असल्याने शरीराच्या प्रतिकारशक्तीमध्ये महत्त्वाचा सहभाग असतो.

डोंगराळ भागात भाताप्रमाणे याचे सेवन केले जाते. किंबहुना भातापासून जे जे प्रकार आपण करू शकतो, ते ते सर्व प्रकार ‘सावं’चे करता येतात. १ : २ या प्रमाणात धान्य व पाणी घेऊन कुकरमध्ये लावल्यास पहिली शिष्टी झाली की गॅस मंद आचेवर करावा व दुसरी शिष्टी झाली की बंद करावा. बाहेर शिजवायचा झाल्यास प्रमाण तसेच घ्यावे व मंद आचेवर शिजवावा. शिजताना, शिजल्यानंतर गरम असताना त्यात चमचा, डाव फिरवू नये, नाहीतर त्याचा चिकट गोळा होतो. उकडलेल्या सावंपासून पुलाव, लेमन राईस, मसाला भात, फ्राईड राईस, मेक्सिकन राईस, दही

बुत्ती असे पदार्थ करता येतात. सावं वापरून गोड खीर, गोड पायसम, लापशी हेही पदार्थ करता येतात. सावंचे पीठ ६० ग्रॅम व मैदा ४० ग्रॅम घेऊन, त्यात मोहन व तिखट, ओवा, चाट मसाला, चवीपुरते मीठ व गरम पाणी घालून चांगले मळून आणि नंतर तळून त्याच्या नमकीन स्टिक्स करता येतात. सावं वाफवून ग्रीन सॅलड बरोबर ही खाता येते. शिवाय सावंचे दूध वापरून बदाम मिल्क, मसाला चहा, कोल्ड कॉफी पण करता येते.

पुणे-मुंबई हमरस्त्यावर वडगाव मावळ विभागात एक कृषिकन्या श्रद्धा देशपांडे-कुलकर्णी कृषि सहाय्यक पदावर कार्यरत आहेत. सावं महाराष्ट्रातील या भागातून जवळ जवळ नामशेष होऊ घातलेले आहे. मागच्या वर्षी बाहेरून बियाणे आणून याच्या आसपासच्या डोंगराळ भागात तरवे टाकून (नर्सरी) लागवड करायचे त्यांनी प्रयत्न केले, पण तरवे टाकून बियाणे रुजले नाही व प्रयोग फसला. म्हणून नाउमेद न होता, त्यांनी अजून एक पाऊल पुढे टाकले आहे. आज त्यांच्या एका शेतकऱ्याकडे थोडे गावरान वाण शिल्लक आहे. ते बाहेर न देता, या वर्षी त्याच विभागात त्याची लागवड करून बियाणे वाढविण्याचा पर्यायाने पुढील वर्षात या पिकाखालील क्षेत्र वाढवायचा त्यांचा विचार आहे. श्रद्धाच्या या प्रयत्नांना यश मिळो!

६ जानेवारी २०२३ रोजी ‘BIS स्थापना दिवस’ साजरा केला गेला. अंधेरी पूर्वेकडील MIDC ऑफिसमध्ये कार्यक्रम झाला. ज्या उत्पादकांनी त्यांच्या उत्पादनांसाठी ISI किंवा ISO मानांकन घेतले आहे, त्यातील काही जणांचा सत्कार यावेळी करण्यात आला. या प्रसंगी मंगला गाडगीळ यांना संस्थेची माहिती सांगण्यासाठी पाचारण करण्यात आले होते. त्यांनी ती थोडक्यात सांगितली.

नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाचा ऐतिहासिक निर्णय

– शिरीष देशपांडे

लोअर परेल येथील 'क्रिसेंट बे' या गृहप्रकल्पातील ८५० ग्राहकांना त्यांनी भरलेल्या वस्तू-सेवा करातून नियमानुसार देय परतावा न दिल्याने परताव्याची एकूण ३० कोटी ७६ लाखांची रक्कम या ग्राहकांना १८% वार्षिक व्याजासह देण्याचा महत्त्वपूर्ण आदेश राष्ट्रीय नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाने या प्रकल्पाचे संयुक्त विकासक एल अँड टी रिएल्टर आणि ऑंकार डेव्हलपर यांना दिला आहे.

जीसटी कायद्यातील कलम १७१ नुसार, वस्तू वा सेवांवरिल कर कमी करण्यात आल्यावर किंवा ज्याने Input Tax Credit घेतले आहे, त्याने त्या संबंधित वस्तू वा सेवांची किंमत त्याप्रमाणात कमी केली नाहीतर ती नफेखोरी म्हणून समजली जाते. याबाबत बाधित ग्राहक राज्यस्तरीय GST Screening Committeeकडे तक्रार करू शकतो.

भरत कश्यप या ग्राहकाने लोअर परेल येथील एल अँड टी रिएल्टरच्या क्रिसेंट बे या गृहप्रकल्पात २०१४ मध्ये एका सदनिकेची नोंदणी केली होती. सदनिकेची जीसटीसह एकूण किंमत ६ कोटी ८५ लाख इतकी होती. २०१४ पासून २०१९ या कालावधीत कश्यप यांनी जुलै २०१७ पर्यंत Service Tax आणि जुलै २०१७ पासून सप्टेंबर २०१९ पर्यंत GST पोटी एकूण ३६ लाख २२ हजार एल अँड टी रिएल्टरकडे जमा केले होते. त्यावर त्यांना Input Tax Credit (ITC) चा लाभ म्हणून १ लाख २९ हजारची क्रेडिट नोट देण्यात आली. परंतु परताव्याची ही रक्कम कायदानुसार फारच कमी असल्याचा दावा करत कश्यप यांनी कलम १७१ नुसार याबाबत तक्रार केली.

हा प्रकल्प एल अँड टी रिएल्टर आणि ऑंकार डेव्हलपर संयुक्तपणे करत आहेत. त्यामुळे या दोन्ही विकासकांना याबाबत नोटिसा बजावून खुलासा मागविण्यात आला.

त्या खुलाशानुसार सकृतदर्शनी या दोन्ही विकासकांनी नफेखोरी केल्याचे आढळून आल्याने Director General of Anti-profiteering (DGAP) यांनी याबाबत सविस्तर चौकशी हाती घेतली. त्यात अशी नफेखोरी ही केवळ तक्रारदार कश्यप यांच्या बाबतीत मर्यादित नसून या प्रकल्पातील अन्य ८४९ घरखरेदीदार ग्राहकांच्या बाबतीतही

आहे हे आढळून आले. दोन्ही विकासकांनी नफेखोरीच्या आरोपाचा इन्कार केला आणि त्यांची सविस्तर बाजू मांडली. परंतु DGAP ने सविस्तर आकडेवारी सादर करून दोन्ही विकासकांनी मिळून ३० कोटी ७६ लाखांची नफेखोरी केल्याचे दाखवून दिले. त्यानुसार एल अँड टी रिएल्टर आणि ऑंकार डेव्हलपर यांनी तक्रारदार कश्यप यांच्यासह ८५० ग्राहकांना सदर ३० कोटी ७६ लाखांची रक्कम १८ टक्के वार्षिक व्याजाने तीन महिन्यांत परत करावी, असा ऐतिहासिक आदेश नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाने दिला आहे. हा परतावा विकासक या ग्राहकांच्या सदनिकांची किंमत त्या प्रमाणात कमी करून देऊ शकतात.

तसेच हा परतावा ३० सप्टेंबर २०१९ पर्यंतचाच असल्याने त्यापुढील काळातही या ग्राहकांनी जीएसटी भरला असेल तर त्याचा देय लाभसुद्धा कश्यप यांच्यासह सर्व ८५० ग्राहकांना मुंबईच्या जीएसटी आयुक्तांनी, प्राधिकरणाने या निर्णयात आखून दिलेल्या फॉर्म्युलानुसार, परस्पर द्यावा, असा आदेशही नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाने दिला आहे.

याही पुढे जाऊन नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाने आपल्या निर्णयात असेही म्हटले आहे की, या दोन्ही विकासकांनी त्यांच्या अन्य गृहप्रकल्पांमध्येसुद्धा अशा प्रकारे नफेखोरी केली असण्याची शक्यता आहे. त्यामुळे DGAP ने या दोन्ही विकासकांच्या अन्य गृह प्रकल्पांचीसुद्धा याबाबत सखोल चौकशी करून तिथेही या विकासकांनी अशाच प्रकारे नफेखोरी केली आहे का याची चौकशी करण्याचे आदेश दिले आहेत.

या ऐतिहासिक निर्णयातून घर खरेदीदार ग्राहकांनी घ्यायचा बोध म्हणजे बांधकाम चालू असलेल्या प्रकल्पात आपण सदनिका खरेदी करत असाल तर आपण भरत असलेल्या GST वर आपला विकासक Input Tax Credit (ITC) चा लाभ घेत आहे का आणि तो लाभ ग्राहकांना त्यांच्या सदनिकेची किंमत त्याप्रमाणात कमी करून देतोय की नाही हे आवर्जून पहावे.

ग्राहकांकडून वस्तू सेवाकर वसूल करून त्यातून बेकायदेशीरपणे मोठ्या प्रमाणावर नफेखोरी करण्याची विकासकांची अशी प्रवृत्ती आढळून आल्याने ग्राहकांनी

सावधगिरी बाळगावी.

तळ टीप : एक डिसेंबर २०२२ पासून याबाबत अंतिम निर्णय देण्याची जबाबदारी नफेखोरी प्रतिबंधक प्राधिकरणाऐवजी स्पर्धा आयोगावर सोपवण्यात आलेली आहे.

या आदेशाची तीन महिन्यात अंमलबजावणी करण्याचे आदेश या दोन्ही विकासकांना प्राधिकरणाने दिले आहेत. हा महत्त्वाचा निर्णय जुलै २०२२ मधला आहे. या आदेशानुसार

वर्तमानपत्रात याबाबत जाहिरात देणेही बंधनकारक होते. ती जाहिरात ३१ डिसेंबरच्या एका वृत्तपत्रात प्रसिद्ध झाली आहे. मात्र या जाहिरातीत फक्त ओंकार डेव्हलपरचाच उल्लेख आहे. एल अॅण्ड टी रिएल्टरचा उल्लेख या जाहिरातीत दिसत नाही. याचा अर्थ गेल्या तीन, चार महिन्यांत एल अॅण्ड टी रिएल्टरने या आदेशाची पूर्तता केली असण्याची शक्यता आहे. तसे असेल तर ते स्वागतार्हच आहे. ♦

एप्रिल २०२३ च्या वाटपातील पुस्तक

- **माझं जग (बालकांसाठी ५ पुस्तकांचा संच);** लेखिका : रमा हर्डीकर; प्रकाशक : ज्योत्स्ना प्रकाशन; छापील किंमत : ४००/- रु.; वाटपातील किंमत : २८६/- रु.

माझं जग (बालकांसाठी ५ पुस्तकांचा संच)

लहानग्यांच्या दुनियेत शिरणे आणि आपल्या जगाची ओळख त्यांना समजेल अशा गोष्टीतून करून देणे सोपे नाही. मूल बसायला लागलं की त्याच्या हातात छान रंगीबेरंगी पुस्तक द्यावं आणि बाळ जसं हाताळेल तसं त्याला हाताळू द्यावं, हा खरा श्रीगणेशा. इथे अर्थात पालकांचा सहभाग नक्की आवश्यक.

रंग, रूप, स्पर्श यांच्या जाणिवा विकसित होण्याच्या काळात, चिमुकल्या हातात भवतालाची ओळख करून देणारी लहानुशी पुस्तके हवीत. अशा पाच पुस्तकांचा संच आपण खास निवडलाय, बाल ग्राहकांसाठी. ऊन, पाऊस, वारा, दिवस-रात्र ह्यांच्या सोबतीने बाळ वाढत असतं. त्याच्या परिसरातून त्याचं एकूण आकलन विकसित होत असतं. या काळात गोष्टी ऐकणं आणि मग हळूहळू वाचणं याची सुरुवात होते. ही सुरुवात आनंददायी करण्यास आपण कुटुंबीय जे प्रयत्न करतो, त्याला पुस्तकाचा हा संच चांगलाच हातभार लावेल.

'माझं जग', या पुस्तक संचात आवाज, रंग, दिवस-

रात्र, रेषा आणि आकार व विरुद्धार्थी शब्द यांची ओळख गोष्टीतून अगदी सहजपणे होऊ शकेल. अगदी लहानपणी कानावर पडणारे शब्द आणि त्यातून मग हळूच बोलायला सुरुवात करणारे बाळ ते छोट्या मित्र-मैत्रिणी मिळेपर्यंतचा काळ या संचाने कवेत घेतला आहे. छोटी छोटी वाक्ये, घरगुती बोलीभाषा वाचताना आणि सुरेख मोठाली अशी रंगीत चित्रे पाहताना, त्यामागे असणारा बालक-केंद्री विचार लक्षात येतो. उदा. दिवस रात्र यांच्या गोष्टीत उजेडाने म्हटलेली वाक्ये शुभ्र पानावर आहेत, तर अंधाराने बोललेले शब्द काळ्यावर पांढरे छापलेत.

अशी आणखीन उदाहरणे देण्यापेक्षा आपण हा संच घ्यावा, स्वतः वाचावा आणि योग्य त्या बाळांच्या स्वाधीन करावा, हे अधिक छान होईल.

- वसुंधरा देवधर

राष्ट्रीय ग्राहक दिनी महत्त्वाची आश्वासने

- अनिता खानोलकर, कार्यवाह

‘Effective Disposal of Cases in Consumer Commissions’ हे या वर्षीच्या राष्ट्रीय ग्राहक दिनाचे सूत्र असल्याने या महत्त्वाच्या विषयावर विचारमंथन करण्यासाठी ग्राहक व्यवहार मंत्रालयाने २४ डिसेंबर रोजी दिल्ली येथील विज्ञान भवनाच्या भव्य सभागृहामध्ये एक दिवसीय चर्चासत्राचे आयोजन केले होते. राष्ट्रीय ग्राहक दिनाचे औचित्य साधून आयोजित केलेल्या या कार्यक्रमाचे उद्घाटन मा. ग्राहक व्यवहार मंत्री पियुष गोयल यांच्या हस्ते संपन्न झाले.

दिवसभर सुरू असलेल्या विविध परिसंवादांमध्ये ग्राहक व्यवहार मंत्रालयाचे सचिव रोहित कुमार सिंह, राष्ट्रीय आणि राज्य ग्राहक आयोगांचे अध्यक्ष, उद्योग संघटनांचे प्रतिनिधी, विविध ग्राहक संस्थांचे प्रतिनिधी आणि तंत्रज्ञान तज्ञांचा सहभाग होता. यावेळी बोलतांना रोहित कुमार सिंह यांनी ग्राहक न्यायालयातील प्रलंबित तक्रारींचे निवारण जलद गतीने व्हावे यासाठी विविध उपाययोजना अवलंबण्यात आलेल्या असल्याचे सांगितले. याच्या परिणामस्वरूप प्रलंबित तक्रारींचे प्रमाण २१% ने कमी झाले असले तरी अजूनही बराच पल्ला गाठायचा असल्याचे त्यांनी नमूद केले. यासाठी यापुढे तंत्रज्ञानाच्या मदतीने जास्तीत जास्त तक्रारी E - dakhilच्या माध्यमातून दाखल करण्यात याव्यात आणि त्या सोडवण्यासाठी 'ग्राहक मध्यस्थता समाधान' ही योजना राबवावी असे ठरविण्यात आले असल्याचे त्यांनी सांगितले. प्रलंबित तक्रारींचे वर्गीकरण करण्यात येईल, उत्पादन व्यवस्थेमधील त्रुटीमुळे उद्भवणाऱ्या तक्रारी लक्षात घेऊन या त्रुटी मूळातून सुधारण्याचा प्रयत्न करण्यात येईल, असे सांगतांनाच त्यांनी यापुढे घेण्यात येणाऱ्या पुढील महत्त्वाच्या निर्णयांची माहिती दिली-

१. ग्राहकांच्या बिघडलेल्या वस्तू दुरुस्त करून मिळण्याचा अधिकार मान्य करण्यात येईल, यामुळे 'वापरा आणि फेकून द्या' या वर्तनाला लगाम बसेल.
२. सर्व इलेक्ट्रॉनिक उपकरणांच्या चार्जिंगसाठी एकसमान पद्धत उपयोगात आणावी, यासाठी उत्पादकांना योग्य सूचना देण्यात येतील.
३. वस्तूचे ऑनलाईन शॉपिंग करतांना वस्तूचे अभिप्राय बघून ग्राहक निर्णय घेत असतात, त्यामुळे यापुढे वस्तूचे खोटे अभिप्राय (Fake Reviews) नोंदवण्याच्या उत्पादकांच्या प्रयत्नांना आळा घालण्यात येईल.
४. बंदी असलेल्या जाहिराती सोशल मिडियावरून प्रसारीत करण्यात येतात, त्यास आळा घालण्यात येईल.

या सर्व निर्णयांचा विचार करता ग्राहक व्यवहार मंत्रालयाने ग्राहकांच्या अडचणींचा बारकाईने विचार करून काही महत्त्वाची पावले उचलण्याचे ठरवले असल्याचे लक्षात येते.

ग्राहक आयोगांचे सक्षमीकरण, मेडिएशन - तक्रार निवारणाची पर्यायी व्यवस्था आणि ग्राहकांच्या तक्रार निवारणासाठी तंत्रज्ञानाची मदत अशा विविध विषयांवरील परिसंवादही झाले.

ग्राहकांच्या तक्रारींचे निराकरण करण्यासाठी तंत्रज्ञानाची मदत विविध अंगांनी करून घेणे शक्य असल्याचे प्रतिपादन करतांना मुंबई ग्राहक पंचायतीचे कार्याध्यक्ष अॅड. शिरीष देशपांडे यांनी Online Dispute Resolution ची उपयुक्तता स्पष्ट केली. मुंबई ग्राहक पंचायतीने केलेल्या सूचनेचा स्वीकार करून महारेरा प्राधिकरणाने सुरू केलेल्या, कन्सिलिएशनद्वारे तक्रार निवारणाच्या प्रारूपाचे अनोखे स्वरूप विशद करतांना त्यामध्ये विकासकांचा सहभाग खूपच महत्त्वाचा असल्याचे नमूद केले. हे प्रारूप नजरेसमोर ठेऊन ग्राहक संरक्षण कायद्यामधील मेडिएशनचे काम ऑनलाईन पध्दतीने करावे आणि त्यामध्ये ग्राहक संघटना आणि व्यापारी/उत्पादकांच्या संघटना यांना सहभागी करून घ्यावे, अशी सूचना देशपांडे यांनी केली.

या कार्यक्रमांमध्ये मुंबई ग्राहक पंचायतीतर्फे कार्याध्यक्ष अॅड. शिरीष देशपांडे, कार्यवाह अनिता खानोलकर आणि तक्रार मार्गदर्शन केंद्र तसेच कन्सिलिएशन समन्वयक शर्मिला रानडे उपस्थित होत्या.

क्रेडिट कार्ड

– उदय पिंगळे,
अर्थ अभ्यासक

बँका आणि वित्तसंस्था हल्ली सर्रास सर्वांना क्रेडिट कार्ड देतात. आपल्या राहणीमानाचा ते अविभाज्य घटकच झाले असले तरी हे एक प्रकारचे कर्जच आहे. डेबिट कम एटीएम कार्डसारखा त्याचा आकार असतो. यासाठी संबंधित संस्थेत खाते असण्याची गरज नसते. वित्तसंस्थामध्ये असलेल्या व्यावसायिक स्पर्धेमुळे अलीकडे यासाठी कोणतेही मूल्य सहसा घेतले जात नाही. त्यामुळे खरेदीदारास वस्तू आणि सेवा खरेदी करताना तात्काळ पैसे द्यावे लागत नाहीत तर ते देण्यासाठी २० ते ५० दिवसांचा कालावधी मिळतो. या कालावधीसाठी कोणतेही व्याज द्यावे लागत नाही. जरूर असल्यास कोणत्याही एटीएममधून काही प्रमाणात रोख रक्कम काढता येते. याशिवाय काही मूल्यवर्धित सुविधा जसे कॅशबॅक, डिस्काउंट, बोनस पॉईंट, अपघात विमा मिळतात. विमानतळ, रेल्वेस्टेशनवर असलेल्या लाऊंज सेवेचा मोफत किंवा अत्यल्प दरात लाभ घेता येतो. व्याज आकारून का होईना हप्त्या भरण्याची सवलत मिळते. आपल्याकडे अनेक कार्ड असणे हे बरेचजण प्रतिष्ठेचे लक्षण समजतात. आपण कधीही, कुठेही, काहीही खरेदी करू शकतो असे त्यांना वाटायला लागते. याउलट वस्तू आणि सेवा पुरवठादार यांना ठराविक रक्कम सेवा आकार वजा करून तात्काळ मिळत असल्याने ते समाधानी असतात, त्यामुळे व्यावसायिक उलाढाल वाढते.

हे सर्व व्यवहार जोपर्यंत नियमित पध्दतीने होतात तोपर्यंत ठीक असते. यात काही गडबड झाली आणि बिल दिलेल्या मुदतीत कोणत्याही कारणाने भरता न आल्यास दंड लागतो, अतिरिक्त व्याज द्यावे लागते. अनेकदा हा व्याजदर ३०% ते ४४% पर्यंत कितीही असू शकतो. यातील व्याजावरही व्याजाची आकारणी होते. व्याजदर किती आहे, याची पडताळणी न करता अनिर्बंध खरेदी केली गेल्याने खरेदीदार कर्जाच्या सापळ्यात सापडतो. एक कर्ज फेडण्यासाठी दुसरे कर्ज घेतो आणि स्वास्थ्य हरवून बसतो.

योग्य प्रकारे कार्डाचा वापर केल्यास त्यापासून अनेक फायदे मिळतात. रोख रक्कम बाळगावी लागत नाही, वर उल्लेखलेले फायदे तर मिळतात आणि वित्तसंस्थेच्या दृष्टीने त्यास भरवशाचा कर्जदार म्हणून प्रतिष्ठा प्राप्त होते. भविष्यात वाजवी दरात मोठे कर्ज मिळू शकते. कोणताही व्यवहार करण्यापूर्वी आपणास मिळणाऱ्या मुदतीत पूर्ण बिल भरू शकण्याची खात्री असेल आणि तेथे क्रेडिट कार्ड चालत असेल तर त्याचा मुक्तपणे वापर करावा. काही गुंतवणूका क्रेडिट कार्डाचा वापर करून अलीकडे करता येऊ लागल्या आहेत. बिल वेळेपूर्वी भरावे आपल्या बँकेस तशी सूचना देता येत असल्यास द्यावी, म्हणजे बिल भरण्याची तारीख कधीही चुकणार नाही.

खरंतर व्यक्तीस एकच किंवा जास्तीतजास्त दोन कार्डांहून अधिक कार्ड घेण्याची जरूरी नाही. एका सर्वसाधारण कार्डाशिवाय विशेष सुविधा देणारे ट्रॅव्हल, फ्युएल, रिव्हॉर्ड, शॉपिंग, सिक््युअर्ड, बॅलन्स ट्रान्सफर, प्रीमियम यासारखे एखादे विशेष प्रकारचे कार्ड त्याच्या जीवनशैलीनुसार पुरेसे आहे.

यावरील तपशील जसे नाव, नंबर, वैधता, पिन, सीविवी कोणासही शेअर करू नये. केवळ काही सुविधा मिळतात म्हणून खरेदी करू नये, आपल्या नियमित वापराने ज्या काही सुविधा मिळतात त्याचा अवश्य लाभ घ्यावा. शक्यतो कार्डाचा वापर करून रोख रक्कम काढू नये, कारण पैसे काढल्याच्या क्षणापासून त्यावर किमान आकार आणि व्याज द्यावे लागते. काही तक्रार असल्यास कार्ड देणाऱ्या संस्थेच्या ग्राहक सेवा केंद्रास संपर्क साधावा. हरवल्यास संभाव्य गैरव्यवहार टाळण्याच्या दृष्टीने ते ताबडतोब बंद करावे. कार्ड व्यवसायावर रिझर्व बँकेचे नियंत्रण असून ग्राहकांच्या समाधान न झालेल्या तक्रारी लोकपालाकडे नेता येतात.

स्वास्थ्यासाठी नित्यकर्म

– वैद्य उर्मिला पिटकर

आत्तापर्यंतच्या भागांत आपण आपली दिनचर्या कशी असावी याची थोडक्यात माहिती घेतली. निरोगी व्यक्तीने स्वतःचे स्वास्थ टिकवण्यासाठी, रोज कोणती कर्मे करावी याची माहिती आता घेऊया.

सकाळी (ब्राह्म मुहूर्तावर) उठल्यावर सर्वप्रथम मलविसर्जन व दंतधावन करावे याची माहिती आपण पूर्वीच घेतली आहे. दंतधावनानंतर करण्याची महत्त्वाची क्रिया म्हणजे अंजन.

अंजन – नित्य नियमित अंजन केल्यामुळे डोळे निरोगी आणि स्वच्छ होतात. डोळे हे अग्नितत्त्वाचे असून त्याला कफदोषापासून बाधा होते, त्यामुळे रोज सकाळी गाईच्या तुपापासून, घरी केलेले काजळ डोळ्यांमध्ये अवश्य घालावे. गायीच्या तुपात, कापसाच्या वातीचे निरांजन तयार करून घ्यावे.

त्या तुपात थोडासा भिमसेनी कापूर टाकून ठेवावा. तो दिवा शांतपणे जळू द्यावा, त्यावर तांब्याचे ताम्हण उलटे धरून त्यावर दिव्याची काजळी जमेल अशी रचना करावी, मग जमलेली काजळी बारीक

चमच्याने एकत्र करून त्यामध्ये थोडा मध किंवा एक दोन थेंब तूप घालावे आणि घोटून एखाद्या चांदीच्या डबीमध्ये हे काजळ भरून ठेवावे. या काजळाचा वापर नित्यनियमाने केल्यास दृष्टी उत्तम राहते.

नस्य – म्हणजे नाकामध्ये औषध टाकणे. डोके, चेहरा आणि गळ्याच्या वरील भागातील सर्व अवयवांमधील दूषित दोषांना बाहेर काढण्यासाठी नस्य हे कर्म केले जाते. खांदे, मान, गळा, नाक, कान, घसा, डोळे, दात आणि डोक्यातील सर्व भागांचे आरोग्य नस्यामुळे टिकून राहते. नाकाद्वारे दिलेले औषध हे त्वरित मेंदूपर्यंत पोहोचते आणि तेथे ते झटकन कार्य करते.

डोके हे शरीराचे हेड ऑफिस आहे, तिकडे पोहोचण्याचा शॉर्टकट म्हणजे नस्य. हेडऑफिसचा कारभार सुरळीत चालला, तर रिजनल ऑफिस नीट चालणार. म्हणूनच नस्य हे अतिशय महत्त्वाचे कर्म आहे. पंचकर्मात जे नस्य कर्म केले जाते ते वैद्यांकडे जाऊनच करावे, कारण ते एखाद्या विशिष्ट रोगासाठी, विशिष्ट औषध निवडून केले जाते व त्यातील औषधाची मात्रा ही मोठी असते. परंतु नेहमीच्या दिनचर्येत करण्याच्या नस्याची मात्रा फक्त दोन थेंब एवढीच असते. सध्या सामान्यपणे आढळणाऱ्या अॅलर्जी, शिंका, नाक बंद होणे, जुनाट सर्दी, नाकाचे हाड वाढणे, अकाली केस गळणे, पिकणे, अनिद्रा, विस्मरण यासारखे विकार टाळण्यासाठी नित्य नस्य करणे आवश्यक आहे. रोज करण्याच्या नस्यासाठी पंचंद्रियवर्धन तेल, अणुतेल इ. आपल्या वैद्यांच्या सल्ल्याने वापरावे.

गंडूष – म्हणजे गुळण्या करणे. नस्य केल्यानंतर घशात उतरलेला तेलाचा अंश निघून जाण्यासाठी व रोज दंतधावनानंतर सामान्यपणे कोमट पाण्याचे गंडूष करावे. त्यामुळे तोंडाला असलेला चिकटा नाहीसा होतो. अर्धा कप गरम पाण्यात तीन-चार चमचे तिळाचे तेल टाकून त्याने गंडूष केल्यास हिरड्या मजबूत राहतात, दातामधील फटी वाढत नाहीत, दीर्घकाळपर्यंत दातांचे आरोग्य उत्तम राहते.

प्रत्येकाने एक तीळ तेलाची स्वतंत्र बाटली बाळगल्यास, त्याचा उपयोग सर्व शरीराला अभ्यंग करण्यापासून, हिरड्यांना मालिश करणे, गंडूष करणे, त्याचबरोबर थोडेसे तेल बोटावर घेऊन नाकाच्या आणि कानाच्या छिद्रातून फिरवण्यासाठी होतो. जेव्हा नस्यही करणे शक्य नसेल, तेव्हा अशा प्रकारे नाक, कानाच्या छिद्रांना तेलाचे बोट तरी कमीत कमी फिरवावे. शरीरातील सर्व छिद्रांत तेल सोडून शरीराच्या सर्व अवयवांचे नित्य ऑइलिंग केल्यास, ते उत्तम काम करतात.

धूमपान – म्हणजे औषधीचा धूर नाकाने ओढून, तोंडाने बाहेर सोडणे. जिथे तेल, पाणी, औषध यातले काहीही पोचू शकत नाही, शरीरातील अशा सूक्ष्म बारीक-

सारीक पोकळ्यांमध्ये धूर पोचू शकतो आणि तेथील दूषित दोष काढून टाकू शकतो. या औषधी धूमपानासाठी वेखंड, सुंठ, ओवा, गोमय, कापूर यासारखी औषधे वापरली जातात. वारंवार कफ सादून सर्दी होणे, नाक बंद होणे, डोके जड होणे, सतत शिंका येणे, सुस्ती, जास्त झोप असे त्रास ज्यांना असतात त्यांनी धूमपानाचा उपयोग केला तर उत्तम लाभ होतो.

दैनंदिन जीवनात स्वतः करण्याची नित्यकर्म		
सकाळी उठल्यावर	दंतधावन	औषधीपासून बनवलेले दंतमंजन/दातून
	गंडुष	कोमट पाणी / तिळाचे तेल
	अभ्यंग	तिळाचे तेल/ वैद्यांच्या सल्ल्यानुसार अन्य तेल
	उद्वर्तन	उटणे औषधी/त्रिफळा चूर्ण, मसूर डाळ चणाडाळ पीठ
	स्नान	हिवाळा : गरम पाणी उन्हाळा : थंड पाणी
	अंजन	गाईच्या तुपापासून बनविलेले काजळ
	प्रतिमर्श नस्य	पंचेद्रिये वर्धन तेल/ वैद्यांच्या सल्ल्यानुसार औषधी तेल
	धूमपान	वैद्यांच्या सल्ल्यानुसार औषधे वापरावी (वेखंड, सुंठ, ओवा, इ.)
रात्री झोपण्याआधी	पादाभ्यंग (रोज)	हिवाळा : तिळाचे तेल, उन्हाळा : खोबरेल/एरंडेल
	शिरोभ्यंग (आठवड्यातून ३ वेळा)	खोबरेल तेल/वैद्यांच्या सल्ल्याने योग्य औषधी तेल
	कर्णपूरण - (आठवड्यातून एकदा)	तिळाचे कोमट तेल/वैद्यांच्या सल्ल्याने औषधी तेल

याशिवाय नित्यकर्मपैकी अभ्यंग, उद्वर्तन आणि स्नान याची माहिती आपण मागील भागात घेतलीच आहे. आता रात्री झोपण्यापूर्वी करण्याचे महत्त्वाचे तीन विधी पाहू. जेव्हा सर्व अंगाला रोज तेल लावणे शक्य नसते तेव्हा निदान डोके, पायाचे तळवे आणि कान याला तेल लावावे, असे आयुर्वेदात सांगितलेले आहे.

शिरोभ्यंग - म्हणजे सोप्या भाषेत डोक्याला तेलाचा मसाज करणे. रोज आंघोळीनंतर किंवा रात्री झोपताना आपल्या प्रकृतीनुसार योग्य त्या तेलाचा डोक्याला अभ्यंग केल्यास, केस कोरडे होणे, कोंडा, खाज, डोकेदुखी यासारखे विकार होत नाहीत. केसांची वाढ उत्तम राहते व केस दीर्घकाळपर्यंत काळे राहतात.

कर्णपूरण - म्हणजे कानात औषधी तेल घालणे. डोळ्यांप्रमाणेच कानावरही विविध प्रकारचे तीव्र आवाज,

सततचा गोंगाट यामुळे आघात होतात व तेथील वातदोष वाढतो. कमी ऐकू येणे, कानात आवाज येणे, बहिरेपणाचे प्रमाण सध्या वाढलेले दिसते. कान दुखणे, कोरडा पडणे, कानात खाज येणे या विकारांवर कर्णपूरण केल्याने उत्कृष्ट लाभ होतो. फक्त कानातून पू, स्राव येत असल्यास, कानाच्या पडद्याला भोक असल्यास मात्र कर्णपूरण अजिबात करू नये. एका कुशीवर झोपून, कोमट तेल कानामध्ये कान भरेपर्यंत टाकावे. आवश्यकतेनुसार दोन ते पाच मिनिटे ठेवून, नंतर कान वाकडा करून, सर्व तेल काढून टाकावे व कानाच्या आजूबाजूला हलका मसाज करावा. निरोगी व्यक्तींनी स्नानापूर्वी किंवा रात्री झोपताना आठवड्यातून एक- दोन वेळा कर्णपूरण करावे. त्यासाठी तिळाचे तेल, लसणीचे तेल याचा उपयोग वैद्यांच्या सल्ल्यानुसार करावा.

रात्री झोपण्यापूर्वी करण्याचा आणखीन एक महत्त्वाचा विधी म्हणजे **पादाभ्यंग**. पादाभ्यंग म्हणजे पायाच्या तळव्याला तेल चोळून जिरवणे. पूर्वी घराघरांत खोबरेल तेल आणि काशाची वाटी असायची आणि त्याने पादाभ्यंग करण्याची परंपरा घोघरी होती. पादाभ्यंगामुळे शरीरातील कोरडेपणा आणि उष्णता कमी होते. झोप उत्तम लागते, दृष्टी चांगली राहते. दगदग, चिंता यामुळे शरीरातील स्नेहाचा अंश कमी होतो, रुक्षता आणि उष्णता वाढते. अशा वेळेस पायाच्या तळव्याला एरंडेल तेल, खोबरेल तेल, शतधौत घृत किंवा औषधाने सिद्धतेल वैद्यांच्या सल्ल्यानुसार वापरल्यास त्याचा उत्तम परिणाम होतो. डोळ्याची जळजळ, निद्रानाश हे विकार आटोक्यात येतात. अधिक बौद्धिक किंवा शारीरिक श्रम करणाऱ्या लोकांनी नेहमीच रात्री झोपताना पादाभ्यंग करावा. या एका छोट्याशा कृतीमुळे शारीरिक-मानसिक तणावामुळे होणाऱ्या अनेक आजारांपासून, शरीराचा बचाव होऊ शकतो.

नाभीपूरण - म्हणजे नाभीमध्ये तेल घालून ते हळूहळू जिरवणे. ही क्रिया नेहमी उपाशीपोटी किंवा जेवणानंतर सुमारे चार तासाने करणे योग्य आहे. जुनाट मलावरोध, गॅसेस होणे, पोट फुगणे, प्रजनन संस्थेचे विकार यामध्ये नाभीपूरणाचा उत्तम उपयोग होतो. नाभीत केलेल्या स्नेहनामुळे उदराच्या स्नायूंना बल मिळते, आतड्यांचे स्नेहन होते व त्याची चलनवलन क्रिया सुधारते.

आत्तापर्यंत सांगितलेले सर्व उपक्रम हे नित्य करण्यासाठी आहेत, त्याचा एक चार्ट सोईसाठी सोबत देत आहोत.

पालघर विभाग मेळावा उत्साहात साजरा

– सुनंदा तोडणकर
कार्यवाह, पालघर विभाग

मुंबई ग्राहक पंचायत पालघर विभागाचा वार्षिक मेळावा केळवे येथील श्री शितलाई मंगलधाम सभागृहात रविवार ८ जानेवारी रोजी मुंबई ग्राहक पंचायतचे खजिनदार व पालघर वितरण केंद्राचे कार्यवाह मा. रविंद्र सहस्रबुध्दे यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला.

मेळाव्यास माहीम येथील ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्ते नरेंद्र बाबूराव पाटील हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. मान्यवरांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करून ईशस्तवनाने कार्यक्रमाची सुरुवात झाली.

विभागाचे कार्याध्यक्ष संदेश चुरी यांनी प्रास्ताविक केले.

कार्यवाह सुनंदा तोडणकर यांनी अहवाल वाचन केले आणि उपक्रमांचा आढावा घेतला. मीना नितिन राऊत व जमील शेख या दोन सभासदांनी प्रातिनिधिक मनोगते सादर केली.

मुंबई ग्राहक पंचायतीच्या सभासदांच्या २० पाल्यांना

त्यांनी शैक्षणिक क्षेत्रात उल्लेखनीय यश संपादन केल्याबद्दल पाहुण्यांच्या हस्ते गौरविण्यात आले.

मुंबई ग्राहक पंचायत, पालघर विभागातील जुने कार्यकर्ते, महाराष्ट्र शासनाचा गुणवंत कामगार पुरस्कार विजेते राजेश रमाकांत वर्तक आणि कै. वसंतराव नाईक शेतीनिष्ठ शेतकरी पुरस्कार विजेते सचिन अनंत चुरी यांना सन्मानित करण्यात आले. मुंबई विद्यापीठाच्या एम.एस. सी. परीक्षेत मुंबई विद्यापीठात गणित विषयात सुवर्णपदक मिळविलेली, तसेच आयआयटी, गांधीनगरमध्ये गणित या विषयात Ph.D. साठी प्रवेश मिळवणारी कु. रिध्दी विनय पाटील या विद्यार्थिनीचा विशेष सन्मान करण्यात आला.

प्रमुख पाहुणे नरेंद्र बाबूराव पाटील यांची ओळख विजय सावे यांनी करून दिली. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष रविंद्र सहस्रबुध्दे यांनी मुंबई ग्राहक पंचायतीचे कार्य जीवनावश्यक वस्तूंच्या वितरणापुरते मर्यादित नसून ग्राहकांच्या इतर समस्यांचेही निराकरण ही संस्था करते. त्याची माहिती आपल्या मासिकातून पुरविली जाते. त्यामुळे सदस्यांनी हा अंक वेळ काढून वाचावा, असे आवाहन केले.

पालघर विभागाच्या खजिनदार जयश्री पाटील यांनी सर्वांचे आभार मानले. चहापानानंतर मधुसूदन जोशी यांनी 'हलकं फुलकं' हा सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करणाऱ्या ऋचा थत्ते यांची ओळख करून दिली. त्यांचा 'हलकं-फुलकं' हा मनोरंजनाचा कार्यक्रम पुढचे दोन तास रंगला आणि मेळाव्याची सांगता झाली. ♦

नवीन संघ

नवीन संघ			
मुंबई	गुरुसेवा - 2 ग्राहक संघ	22236 GO	सभासद 07
मुंबई	OPV ग्राहक संघ	31164 KD	सभासद 13
वसई	श्याम गार्डन ग्राहक संघ	18650 VO	सभासद 09
वसई	मंदारमाला ग्राहक संघ	18651 VO	सभासद 10

दापोली पंचायत पेठेला येताय ना?

स्थळ - राधाकृष्ण मंदिर हॉल, दापोली
कालावधी - ०१ फेब्रुवारी ते ०५ फेब्रुवारी २०२३
वेळ - सकाळी ११ ते रात्री ८.३०

क्र.	स्टॉल	वैशिष्ट्ये
१.	दिनेह कलेक्शन	सिको, गढवाल, पैठणी, कॉटन ५/९ वार साड्या
२.	राजू एम्ब्रॉयडरी वर्क्स	टसर सिल्क सारीज व ड्रेस मटेरिअल
३.	वित्ताशी एंटरप्रायझेस	अजरख प्रिंट साड्या
४.	श्री सिल्क	कांजीवरम, वेडींग सिल्क सारीज
५.	एन.एस.फॅशनस	प्युअर सिल्क, कॉटन नऊवारी साड्या
६.	मोहक क्रिएशन्स	फॅन्सी कुर्तीज, ईक्कत रेडिमेड कुर्ते
७.	प्रथा कलेक्शन	लखनवी कुर्ती, पटियाला, प्लाझो
८.	हुगळी हॅंडीक्राफ्ट	कोलकाता ड्रेस मटेरिअल आणि साड्या
९.	वल्लरी फॅशनस	डेनिम कपडे-स्त्रियांसाठी, पुरुषांसाठी व मुलांसाठी
१०.	कायरा कलेक्शन	लेगिन्स, जॅकेटस, सिल्क कुर्तीज
११.	अनुराधाज् कलेक्शन	महेश्वरी, ड्रेस मटेरिअल
१२.	राधा फॅशन	बाटिक, इक्कत, बांधणी, ड्रेस मटेरिअल
१३.	लुक अँट मी	सर्व वयोगटासाठी नाईट सूट
१४.	स्वस्तिक होजिअरी	लेडीज अंडरगार्मेंटस्
१५.	मायलेकी	बाटिक, जयपूर गाऊन्स
१६.	पिपा क्रिएशन	फॅन्सी रेडीमेड ब्लाऊज, स्कर्टस्

क्र.	स्टॉल	वैशिष्ट्ये
१७.	निओ गार्मेंटस्	लहान-मोठ्यांचे टी शर्टस्, होजिअरी ट्रॅक सूट
१८.	डी.टी.नितवेअर	बनियन्स, ट्रॅकसूट, टी शर्टस्, सॉक्स
१९.	भारतीय खादी सेंटर	लेंगे, झब्बे, शर्टस्, पंचे, हातरूमाल, जॅकेटस्
२०.	जयपूर हँडलूम	बेडशिट, ड्रेस मटेरिअल, रजया इ.
२१.	आर.आर.क्रिएशन	सोलापूरी चादरी, दिवान सेट, बाटीक ड्रेस मटेरिअल
२२.	शिवम ब्रदर्स	बेडशिटस् आणि लोकरीचे कपडे
२३.	चित्रिका	दाबू प्रिंट, ईक्कत बेडशिटस्, विविध पर्सेस लोकरीचे कपडे
२४.	नागपूर स्पेशल	बेडशिट, चादरी आणि सतरंजी
२५.	मल्हार क्रिएशन्स	बाळाचे कपडे, दुपटी, टोपी, फ्रॉक्स
२६.	एस अँड एस बॅज	फॅन्सी बॅज, पर्सेस, बेबी बॅज
२७.	विकास लेदर वर्क्स	लेदर पर्सेस, लेदर जॅकेट, बेल्ट
२८.	उद्यमिता	पर्सेस, फोल्डर्स
२९.	श्री महालक्ष्मी आर्टस्	पारंपरिक व ऑप्टिक ज्वेलरी
३०.	ट्रॅडिशनल ऑनर्निमेंटस्	इमिटेशन ज्वेलरी
३१.	फॅशन क्युरा	टेराकोटा ज्वेलरी
३२.	दिप्रा कॉस्मेटिक्स्	विविध प्रकारचे शॅम्पू, सौंदर्य प्रसाधने

क्र.	स्टॉल	वैशिष्ट्ये
३३.	स्पायका होम प्रॉडक्टस्	साफसफाईची उत्पादने
३४.	ब्लॉसम अँड इन्सेंस	परफ्युम्स
३५.	मिथ परफ्युम व अगरबत्ती	विविध प्रकारची अत्तरे, परफ्युम्स, सुगंधी अगरबत्ती
३६.	ज्ञासा ग्लास आर्टिफॅक्टस्	काचेचे दिवे, पुजा सेटस्
३७.	अखंडज्योत	टाळ, घंटी, झांज इ.
३८.	नेचर्स वूड	सावंतवाडी लाकडी खेळणी
३९.	शिलाताई फूड प्रॉडक्टस्	लोनचे, सरबत इ.
४०.	विनय एंटरप्रायझेस	किचनमधील आकर्षक स्टॅण्डस् / वस्तू

क्र.	स्टॉल	वैशिष्ट्ये
४१.	महालक्ष्मी एंटरप्रायझेस	किचन वेअर्स
४२.	वंश गार्डन इनोव्हेटीव्हज्	फोल्डींग चटया
४३.	ओमकार मार्केटींग	नॉनस्टिक किचन वेअर्स
४४.	श्री विनायक एंटरप्रायझेस	सफाईचे विविध ब्रश
४५.	एस.के. एंटरप्रायझेस	फोल्डांग टेबल, टेबल्स इ.
४६.	गेबी क्लिनिंग	साफ सफाईची उत्पादने
४७.	स्टेप इन वॉक	स्त्री-पुरुषांची पादत्राणे

पुणे, नाशिक, अलिबाग - पेठा यशस्वी

पुणे - उत्साही प्रतिसाद

मुंबई ग्राहक पंचायतीची पुण्यातील पंचायत पेठ ५ जानेवारी ते ९ जानेवारी ह्या काळात पुण्यात हर्षल हॉल इथे संपन्न झाली.

पुणे येथे पंचायत पेठेचे उद्घाटन करताना संस्थेच्या विश्वस्त मा. श्रीम. ललिताताई कुलकर्णी

आपल्या सगळ्यांनाच सण, उत्सव साजरे करायला मनापासून आवडतं. दिनदर्शिकेत असलेल्या सणांची जानेवारीपासूनच नोंद घ्यायला सुरुवात होते. पुणेकर नवीन वर्षाचं स्वागत पंचायत पेठेपासून करतात.

आपल्या संस्थेच्या विश्वस्त माननीय ललिताताई कुलकर्णी ह्यांच्या हस्ते पेठेचं उद्घाटन झालं. उद्घाटनाच्या वेळी संस्थेच्या कार्योपाध्यक्ष आणि पंचायत पेठ अध्यक्ष अनुराधा देशपांडे उपस्थित होत्या.

ह्या वेळी एकूण ६२ स्टॉल होते. पहिल्या दिवसापासूनच पेठेने गर्दीचं बाळसं धरायला सुरुवात केली होती. चोखंदळ ग्राहक भरभरून खरेदी करत होते. रास्त दर आणि वस्तूचा उत्तम दर्जा हे आपल्या पेठेचं वैशिष्ट्य आता पुणेकरांना माहिती होऊ लागलं आहे. आपल्या पर्यंत पोचणारे अभिप्राय आणि स्टॉलची होणारी चौकशी ही पेठेच्या पसंतीची पावती होती.

ह्या वेळी वितरणाचा स्टॉल होता, त्याला खूप छान प्रतिसाद मिळाला. आंबोळी पीठ, बिर्याणी तांदूळ, केशर, मोदक पिठी सारखे जिन्नस विक्रीसाठी उपलब्ध होते. 'जागो ग्राहक जागो' स्टॉलवरही गर्दी होती. खरेदीसाठी कोणते निकष वापरावेत हे जाणून घ्यायला ग्राहक उत्सुक होते.

कार्यकर्त्यांचा उत्साह, संस्थेबद्दल असणारी आपुलकी त्यांच्या कामात दिसून येत होती. पेठेत येणाऱ्या अनेकांनी सभासद होण्यासाठी तयारी दर्शवली. ह्याचा संघवाद होण्यासाठी निश्चित उपयोग होणार आहे.

प्रवेश, वितरण, अभिप्राय, हिशोब, निरीक्षण अशा सगळ्या पातळ्यांवर सगळ्यांना काम करायची संधी मिळाली. काम करण्याचा आत्मविश्वास वाढला. संघटनेचं महत्त्व कळलं. पंचायत पेठेमुळे नवीन कार्यकर्ते मिळाले. पुणे विभागाच्या पदाधिकाऱ्यांनी सर्वच कार्यकर्त्यांना खंबीर पाठिंबा दिला. त्यावेळी जे जे काम करावं लागेल ते करायची प्रत्येकाची तयारी असते.

पुणे येथील पेठेत जागो ग्राहक जागो स्टॉलवर मार्गदर्शन करताना शिक्षण विभाग कार्यकर्ती नेहा जोशी

प्रत्येकाला नवीन संधी, शिक्षण, अनुभव मिळतो. पेठ सुरू होण्यासाठी स्टॉलची उभारणी, तिथल्या व्यवस्था, त्यांचं नियोजन करण्यासाठी मुंबईहून पेठ समितीचे कार्यकर्ते आले होते त्यांनी उत्तम मार्गदर्शन केले. लहान मुलांचे कपडे, ड्रेस मटेरियल, स्वेटर, गाऊन, गोधड्या, चादरी, पायपुसणी, साड्या, पर्सेस, इमिटेशन ज्वेलरी असे अनेक स्टॉल होते.

पाच दिवसांत ग्राहकांचा खूप चांगला प्रतिसाद मिळाला. सव्वा कोटीहून अधिक विक्री झाली. ग्राहक तसेच स्टॉलधारकांनी गणपतीआधी पुण्यात पेठ व्हावी अशी इच्छा दर्शवली. ह्यावेळी पुणे विभागाने प्लास्टिक संकलन तसेच बिया संकलन करण्याची सुरुवात पेठेपासून केली. शर्मिला

पुणतांबेकर ह्या पेठेच्या समन्वयक आणि सुप्रिया बर्वे ह्या सहसमन्वयक होत्या.

- सुप्रिया बर्वे

नाशिक पेठेत ग्राहकदिन साजरा

ग्राहक पंचायत पेठांच्या तिसऱ्या टप्प्यांतील पंचायत पेठेची सुरुवात नाशिक येथे आयोजित पंचायत पेठेने झाली. दि. २० डिसेंबर ते २४ डिसेंबर ह्या कालावधीत आयोजित केलेल्या ह्या पंचायत पेठेत ५४ स्टॉल होते. ह्या पेठेची रु. २६,४८,५५६/- एवढी उलाढाल झाली. नाशिक येथील पेठेचे हे दुसरे वर्ष होते. २०१९ साली प्रथमच नाशिक येथे पंचायत पेठेचे आयोजन करण्यात आले होते. मध्यंतरी कोरोना आपत्तीमुळे ह्या उपक्रमांत खंड पडला होता.

नाशिक येथे 'राष्ट्रीय ग्राहक दिन' सोहळा संपन्न झाला. मध्यभागी नाशिक आकाशवाणीचे प्रबंधक शैलेश माळोदे

नाशिक येथे प्रसाद मंगल कार्यालयात ह्या पेठेचे आयोजन करण्यात आले होते. नेहमीप्रमाणे शिक्षण विभागाने जागो 'जागो ग्राहक जागो' ह्या स्टॉलचे आयोजन केले होते. २४ डिसेंबर हा 'राष्ट्रीय ग्राहक दिन' नाशिक येथे पंचायत पेठेत साजरा करण्यात आला. नाशिक आकाशवाणीचे स्टेशन प्रबंधक शैलेश माळोदे हे ग्राहक दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमास उपस्थित होते. नाशिक कृषी विद्यापीठाचे मा. प्राचार्य संजय बोरस्ते ह्यांनी पंचायत पेठेस भेट दिली. आपल्या वाटपातील वस्तू आणि वितरण व्यवस्था ह्याबद्दल त्यांनी विशेष उत्सुकता दाखवली. हे वाटप संस्थात्मक सभासद पातळीवर देता येईल का ह्याबद्दलही विचारणा करण्यात आली आहे. नाशिकचा विचार करता येथे संघ स्थापना आणि वितरण व्यवस्था कशी सुरू करता

येईल ह्यावर विचारमंथनाची गरज आहे. ह्या संपूर्ण पंचायत पेठेसाठी पंचायत पेठ समितीचे कार्यकर्ते शिक्षण विभाग कार्यकर्ते सतत ५ दिवस निवासी होते.

आपल्या एक स्टॉलधारक अनुराधा महाजन ह्यांनी ह्या संपूर्ण पेठेसाठी मोठे सहकार्य केले.

- अनुराधा देशपांडे

अलिबाग - उदंड उत्साह

११ ते १६ जानेवारी २०२३ ह्या कालावधीत अलिबाग येथे ग्राहक पंचायत पेठ अतिशय उत्साहात संपन्न झाली. अलिबागमध्ये पंचायत पेठेचे हे पहिलेच वर्ष होते. ६ दिवसांच्या अलिबाग येथील पेठेत ४७ स्टॉल होते आणि ह्या पेठेची रु. ५५,४३,६५० एवढी उलाढाल झाली.

गीतांजली ओक ह्या अलिबाग येथील 'डॅफोडिल्ड' संघाच्या सदस्य आणि संघप्रमुखसुध्दा आहेत. साधारण सप्टेंबरच्या सुमारास त्यांनी आपल्याला अलिबागला पेठ भरवता येईल का, ह्याची विचारणा केली आणि मग साद-प्रतिसाद देत पंचायत पेठ उपक्रमांतील तिसऱ्या टप्प्यात पेठ

करण्याचे निश्चित झाले. गीतांजली ताईनी हॉल दाखवण्यापासून ते स्थानिक कार्यकर्ते कामासाठी उपलब्ध करणे अशी सर्व जबाबदारी स्विकारली आणि आपली अलिबागची पहिली पेठ अपेक्षेपेक्षा उत्तम संपन्न झाली. अभिजीत देव, मधुरा कुळकर्णी, वैदेही म्हात्रे, वैशाली मराठे, भुसाणे, विवेक नाईक अशा अनेक स्थानिक कार्यकर्त्यांच्या सहकार्यानेच ह्या पेठेचे नियोजन केले गेले. किंबहुना ह्या मंडळींच्या विविध सूचना घेऊन पुढील पंचायत पेठ आपण अधिक उत्तम करूया ह्या उत्साहाने पंचायत पेठ समिती परत आली.

ह्या पेठेचे खास जाणवणारे वैशिष्ट्य म्हणजे स्थानिक कार्यकर्त्यांचे लाभलेले पूर्ण सहकार्य. शिक्षण विभागाच्या 'जागो ग्राहक जागो'च्या स्टॉलवर कुतूहलाने आणि उत्सुकतेने

सहभाग घेणारे कार्यकर्ते हे पाहता येथे शिक्षण विभागाचे काम येथे उत्तम राहिल याची खात्री वाटते.

पंचायत पेठेच्या ह्या कालावधीत रायगड वितरण केंद्र कार्यकारिणी, पंचायत पेठ समिती आणि पेठेसाठी काम केलेले अलिबागचे स्थानिक कार्यकर्ते यांच्या एकत्रित भेटीसाठी एक 'संवाद-संध्या' कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. अलिबाग विभाग स्थापन करण्याच्या दृष्टीकोनातून संघवाद होणे आवश्यक आहे. ती कशी करता येईल, त्यासाठी आत्ता झालेल्या पंचायत पेठेचे व्यासपीठ कसे उपयोगी पडेल ह्यावर प्राथमिक चर्चा झाली. रायगड वितरण केंद्राचे श्री. अभय जोशी, श्री. गुप्ते ह्या बैठकीला उपस्थित होते.

पेठ कालावधीत संक्रातीचा सण होता. त्या निमित्ताने सर्व स्टॉलधारकांना गुळपोळी देण्यात आली. सणाच्या दिवसात सर्व गाळेधारक विशेषतः महिला आणि आपल्या कार्यकर्त्यां घरापासून दूर होत्या. त्यांचा सण गोड व्हावा हा ह्या मागील उद्देश होता. ह्या संकल्पनेची मनःपूर्वक कृतज्ञता आपल्या स्टॉलधारकांनी व्यक्त केली.

– अनुराधा देशपांडे, अध्यक्ष, पंचायत पेठ समिती

Notices to E-Vehicle companies

The Central Consumer Protection Authority (CCPA) has issued notices to several electric vehicle makers taking suo-motu cognizance of recent fire-related and battery explosion incidents in the country.

On the issue of fake and paid reviews on online portals, Chief Commissioner of CCPA Nidhi Khare said, "Fake reviews

have emerged as a key concern, especially in sectors such as white goods, food and beverages, and travel and tourism. We have set up a committee to look into this issue and two meetings have already taken place. We have also asked for suggestions from stakeholders. We will be issuing guidelines over fake and paid reviews so that consumers

are not cheated."

The authority is also likely to bring out guidelines in the form of FAQs on social media advertising to guide influencers to check on the false and misleading promotion of products.

Quality control on Durables

CCPA is also looking to expand its countrywide campaign on ensuring the enforcement of quality control orders on consumer durables such as geysers, immersion water heaters, domestic gas stoves, microwave ovens, and sewing machines. It is mandatory for makers of such products to conform with the Bureau of Indian Standards (BIS). It has already been running a similar countrywide campaign to check on substandard helmets, pressure cookers and, LPG gas cylinders.

(Compiled from Newspapers)

Bank Lockers: Lack of Standardization

Banks across the country have started to follow directions issued by the Reserve Bank of India (RBI) on safe deposit lockers. However, due to a lack of standardization in the process, bank customers are facing difficulties in following the RBI directions issued on 18 August 2021 (RBI/2021-2022//86 DOR. LEG REC/40/09.07.005/2021-22). For example, many customers told Moneylife that several banks in one location (state) are demanding stamp paper valued from Rs.100/- to Rs. 600/- for the locker agreement. Besides this, branches of the same bank are also asking customers to use stamp papers with

different denominations. Since each state has its stamp valuation system, there may be some differences between the stamp paper valuation for a bank branch in one state and the same bank's branch in another. However, even in the same state, we found branches of the same bank demanding stamp papers with different denominations. Further, many locker-holders are complaining that they are not given a copy of the agreement from the bank.

For example, Avinash Phatak, a bank customer, found that in Maharashtra, cooperative banks are asking for stamp paper

with a denomination of Rs.100/-, while the public sector banks (PSBs) are seeking agreements from customers on stamp paper denominations ranging from Rs.100/- to Rs. 500/- to renew the bank locker agreement.

Some bank branches located near the Delhi Stock Exchange, mostly PSBs, like Bank of Maharashtra, Bank of Baroda, Canara Bank, Punjab & Sindh Bank, and Indian Bank, were found to be using Rs.100/- stamp paper for the renewal of bank locker agreements. Yes Bank, however, asks for Rs. 300/- stamp paper. The stamp paper denomination for the agreement in Yes Bank changes from state to state, an employee of the Bank revealed.

Banks are instructing their existing locker-holders to execute the revised agreement with effect from 1 January 2023. However, Mr. Phatak says there is no uniformity in the value of the stamp paper annexed to the revised agreement. "The RBI directives are silent about the value of the stamp paper. Even though the Maharashtra Stamp Act deals with stamps, there is no uniformity about the bank locker agreement," he says.

Union Bank of India, a PSB, insists on a stamp paper value of Rs.200/- in Mumbai. However, the Bank's branches in Ratnagiri and Nagpur accept Rs.100/- stamp paper for the agreement. One branch of the State Bank of India (SBI) in Pune wants customers to use stamp paper of Rs.500/-, while another branch in the same city asks customers to use stamp paper with a value of Rs.200/-.

Bank of Maharashtra asks for Rs.120/- stamp paper. Private banks like HDFC Bank are asking for a stamp paper of Rs.600/-. In Mumbai, Bank of India (BoI) is asking for Rs.300/- stamp paper through three stamp papers of Rs.100/- each.

"Stamping of agreement is done as per

the Stamp Act in the respective state; hence, stamp duty on locker agreement will vary from state to state," says DN Prakash, a banker and former general secretary of the Corporation Bank Officers' Organization (CBOO). "But in the same state, if banks are charging differently, it is a matter of concern as the locker agreement should be the same in every bank."

In its revised direction issued on 18 August 2021, RBI has asked banks to provide a copy of the locker agreement to the customer. RBI says, "At the time of allotment of the locker to a customer, the bank shall enter into an agreement with the customer to whom the locker facility is provided, on a paper duly stamped. A copy of the locker agreement in duplicate, signed by both parties, shall be furnished to the locker hirer to know his/her rights and responsibilities. The original agreement shall be retained with the bank's branch where the locker is situated."

However, many customers say banks are only asking them to sign and submit the agreement. There is no word on whether the bank is also signing the agreement since no copy of the signed agreement is being shared with the customer.

A customer says, "I did not get a copy. Maybe they will provide the same later. Will wait and see."

Another customer feels that the customer, in his interest, should get copies (of the locker agreement) and get them acknowledged. "The bank doesn't give any acknowledgment of submission. Tomorrow, if they say you have not even submitted (the agreement), there is little one can do. If they misplace it, as they often do, and you realize it after a few years, you have no recourse. Most locker holders don't open the vaults very often."

Many customers and retired bankers feel that RBI should have asked banks to use stamp paper of specific value for the locker agreement. However, since the RBI directions are silent on this aspect, bank customers remain clueless about the stamp paper value and if they will receive a copy of the locker agreement.

It is important that RBI issues specific instructions to all banks on the stamp paper value and warns them of strict action if the copy of the signed bank locker agreement is not shared with customers.

- *Courtesy- Moneylife*

Ayurvedic medicines without prescription are banned now even on e-commerce platforms

The sale of Ayurvedic, Siddha, and Unani drugs is banned on e-commerce (online) platforms without a prescription. Recently The Central Consumer Protection Authority (CCPA) has asked e-commerce companies

to not allow the sale of Ayurvedic, Siddha, and Unani drugs until a valid prescription of a registered practitioner is uploaded by the buyer on their platforms. The drugs consumed without medical supervision may lead to severe health complications, thus to protect consumers' health this action has been initiated by the authority. It is mandatory to label the said medicine conspicuously with the words "Caution: To be taken under medical supervision" both in English and Hindi language.

(Compiled from Newspapers)

TDS ON DEPOSITS

- Abhay Datar, *Consumer Activist*

TDS or Tax Deducted at Source is setting aside a certain portion from one's income for onward remittance to the government treasury while making certain payments. In other words, the income in the hands of the receiver is net of TDS wherever applicable. Sections 192 to 194 of the Income Tax Act deal with the TDS mechanism. However, in this article, let's focus on Section 194 which, inter alia, covers TDS from interest on deposits. Presently TDS is not applicable if the aggregate annual interest on a company fixed deposit is up to Rs.5,000 and on bank deposits up to Rs.40,000/-. This limit is up to Rs.50,000/- on bank deposits for senior citizens.

Let us understand how the banking software calculates and recovers TDS. Let us assume that a depositor has not submitted Form No. 15G or 15H for not recovering TDS and has no deposit in a specific bank. He now opens a Fixed Deposit say in the month of May 2022 and opts for interest payment. The interest thereon up to 31st March 2023 is Rs. 32,000/-. Since it is within the threshold limit of Rs. 40,000/- (Rs.50,000/- in the case of senior citizens), the software will calculate and credit the interest to his account with the bank. Now, if the depositor makes an additional FD, due to which the total interest in that financial year crosses the threshold

limit, the system will calculate TDS at the rate of 10% not only on the interest on the new deposit but also on the interest on previous deposit and will recover the same from the depositor, because interest paid earlier has now become eligible for recovery of TDS.

There is some confusion about a lesser maturity value than the one mentioned on the FD receipt where the depositor has opted for cumulative interest. Here the interest is credited to the FD itself on half yearly basis. If TDS is applicable, the lesser amount of interest (i.e., net of TDS) will be credited to the FD and this will go on till the date of maturity. This will result in receiving less amount on maturity than the one printed on the FDR. A depositor may obtain an interest certificate from the bank to understand this arithmetical concept. This certificate gives details of interest credited and TDS recovered, if any, on each deposit account of the depositor during the financial year. Payout of interest gets reflected in our passbook, but interest on cumulative FDs gets reflected in this certificate. TDS certificate given by banks also shows these details.

The banking software automatically creates a unique customer number, popularly known as cust_id or cust_no. whenever a new account is opened. Thereafter every fresh deposit account is linked to this customer number. It clubs interest earned on all FD and RD accounts of the customer in the same branch. This enables the system to calculate the total interest earned in a given financial year, based on which TDS is calculated and recovered, if applicable. It is the sole responsibility of the depositor to submit 15G or 15H as applicable, for non-recovery of TDS. At the same time not the banks or the companies but the depositor is ultimately responsible for making this declaration based on his projected annual income.

Many depositors make FDs in various banks to avoid recovery of TDS, but their PAN is smart enough to aggregate the interest earned. Recently introduced Annual Income Statement (AIS) contains all these details among other income. So, we must think twice before submitting any false declaration

by filling up Form 15G or 15H.

(This article is an overall view of the prevailing provisions in the Income Tax Act. Readers are requested to consult their Chartered Accountants for more clarification.)

५, ६ आणि ७ जानेवारी दरम्यान बी.एम.सी.च्या K/P पाश्चिम वॉर्डातर्फे शालेय विद्यार्थ्यांसाठी सायन्स प्रदर्शन भरले होते. शाळेने संस्थेला 'जागो ग्राहक' साठी एक वर्ग उपलब्ध करून दिला होता. वजनमापातील फसवणूक, वेस्टिंग वाचनाचे फायदे, सायबर सिक्युरिटी वगैरे विषयांची माहिती विद्यार्थ्यांना तसेच शिक्षकांना देण्यात आली. ५ तारखेस मंगला गाडगीळ, वृषाली आठल्ये आणि सुमिता चितळे, ६ तारखेस अंजली पोतदार, प्रगती आचरेकर आणि ७ तारखेस स्नेहल वारके, नलिनी कुलकर्णी यांनी उपयुक्त माहिती दिली.

शिक्षण विभागातर्फे दिनांक २९ डिसेंबर रोजी बोरिवली येथील कॉसमॉस शाळेत पाचवी ते सातवी साठीच्या मुलांसाठी ग्राहक शिक्षण प्रात्यक्षिक कार्यक्रम आयोजित केला होता. हया कार्यक्रमात वृषाली आठल्ये आणि अर्चना पानगांवकर ह्यांनी वेष्टन वाचन आणि अन्न भेसळ ह्याची प्रात्यक्षिके करून दाखविली. मुलांनी अतिशय सुंदर प्रतिसाद आणि सहभाग दर्शविला.

अलिबाग येथील पेठेत १३ जानेवारी रोजी BIS तर्फे पुष्पेंद्र मिश्रा यांनी ISI, HALLMARK आणि इलेक्ट्रॉनिक उपकरणांसाठी उपयुक्त बोधचिन्ह CRS यांची उपस्थितांना माहिती दिली.

राष्ट्रीय ग्राहक दिनानिमित्त २८ डिसेंबर २०२२ रोजी मालवणी येथील कामगार कल्याण केंद्रात ग्राहक हितासाठी कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. रंजना मंत्री यांनी वेष्टनावरील माहिती आणि ग्राहकांचे हक्क तर वीणा गोंधळेकर यांनी सायबर सिक्युरिटीविषयी माहिती दिली.

आंतरराष्ट्रीय ग्राहक दिनानिमित्त खास स्पर्धा

सुजाण ग्राहक म्हणून तुम्ही कोणत्या कृती आवर्जून करता किंवा कोणत्या कृती शक्यतो टाळता, याबद्दल ५ मुद्दे लिहा.

१, २, ३, ४, ५ असे आकडे लिहून पुढे प्रत्येकी एकेका वाक्यात ५ मुद्दे लिहिणे अपेक्षित आहे.

मराठी किंवा इंग्रजीत लिहून पाठवा.

पहिल्या ५ विजेत्यांना बक्षिसे मिळतील. शिवाय काही उल्लेखनीय स्पर्धकांना उत्तेजनार्थ म्हणून जाहीर केले जाईल.

तुमच्या कल्पना इतरांना प्रेरणा, चालना देतील.

त्यामुळे अधिकाधिक स्पर्धकांनी भाग घ्यावा

मी –
सुजाण
ग्राहक

हाती लिहून पोष्टाने, कुरियरने पाठवा किंवा इमेल करा.

अंतिम तारीख – १५ मार्च २०२३

पाठवण्याचा पत्ता – ग्राहक मासिक, ग्राहक भवन, संत ज्ञानेश्वर मार्ग,
जे.व्ही.पी.डी. मार्केट, विलेपार्ले (प.), मुंबई – ४०० ०५६

इमेलने पाठवण्यासाठी – mgpgtm40@gmail.com

पेठेची क्षणचित्रे

